

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Markéta Fialová

Průběh procesu coming outu

ne-heterosexuálních osob

The Process of Coming Out

in Non-Heterosexual People

Praha, 2021

Vedoucí práce: PhDr. Hedvika Boukalová, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce, PhDr. Hedvice Boukalové, Ph.D. za velmi příjemnou a inspirativní spolupráci a za to, že mi vždy ochotně, konstruktivně a obratem poradila.

Také bych chtěla poděkovat Mgr. Cyrilu Kaplanovi, který mi pomohl s ukotvením mého výzkumu a volbou vhodného designu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 24. července 2021

.....

Markéta Fialová

Abstrakt

Tato práce popisuje proces coming outu u ne-heterosexuálních osob, jeho průběh, podobu a význam v heteronormativně nastavených společnostech. Důraz klade na celkový inkluzivní přístup k ne-heterosexuálním lidem, jejich destigmatizaci a detabuizaci ve společnosti i ve vědeckém bádání. Literárně-přehledová část prezentuje původní modely pojímající coming out jako lineární ukončitelný vývoj, stejně jako současný koncept přistupující ke coming outu coby ke komplexnímu psycho-socio-sexuálnímu procesu, který nemusí být jednosměrný ani zcela ukončitelný. Jádro teoretické části tvoří představení osmi základních mezníků, které se během procesu coming outu u ne-heterosexuálních osob často v nějaké formě vyskytují. Výzkumná část se zaměřuje na proces coming outu v českém prostředí, především na identifikaci společných témat, která se v jeho průběhu objevují napříč všemi ne-heterosexuálními identitami a popis jejich specifické podoby u konkrétních participujících. Za tímto účelem byla využita kvalitativní výzkumná strategie, konkrétně semistrukturované hloubkové rozhovory. Pro vyhodnocení výsledků byla zvolena tematická analýza. Výsledky do jisté míry korelují s osmi mezníky prezentovanými v literárně-přehledové části, objevují se však i témata nová, specifická pro české prostředí.

Klíčová slova

coming out; heteronormativita; ne-heterosexualita; sexuální identita; sexuální orientace

Abstract

The thesis describes the process of coming out in non-heterosexual people, its development and importance in heteronormative societies. It focuses on the overall inclusivity, destigmatization and detabuization of non-heterosexual people in the society as well as in the scientific research. The theoretic part presents firstly the original models describing coming out as a linear development with a clear ending and secondly the current concept perceiving coming out as a complex psycho-social-sexual process, not necessarily one-directional nor terminable. The key part of the secondly named approach are eight developmental milestones which in some way appear during the process of coming out in most non-heterosexual people. The empirical part focuses on coming out in Czech society, mostly on the search for common topics which can be found during its course and the description of their specific form in the participants of the study. Qualitative empirical design, specifically semi-structured in-depth interviews and thematic analysis were used for these purposes. The results partly correspond with the developmental milestones described in the theoretic part, but new topics – specific for the Czech society – appear as well.

Keywords

Coming out; Heteronormativity; Non-heterosexuality; Sexual identity; Sexual orientation

Obsah

Úvod	3
Literárně přehledová část.....	5
1 Základní teoretická východiska.....	5
1.1 Základní pojmy	5
1.1.1 Koncept genderu a pohlaví	5
1.1.2 Sexualita.....	6
1.1.3 Coming out.....	8
1.2 Binarita a heteronormativita	8
2 Proces coming outu	10
2.1 Model Cass	10
2.2 Model Weinberga	11
2.3 Mezníky procesu coming out.....	12
2.3.1 Pocit odlišnosti	12
2.3.2 Přitažlivost ke stejnému pohlaví/genderu	13
2.3.3 Zpochybnění předpokládané heterosexuality.....	14
2.3.4 Tvorba sexuální identity.....	15
2.3.5 Sexuální chování	17
2.3.6 Vnější coming out	17
2.3.7 Partnerské vztahy	20
2.3.8 Přijetí a syntéza	22
Výzkumná část.....	24
3 Výzkumný problém.....	24
3.1 Cíle výzkumu	25
3.2 Výzkumné otázky	26
4 Design výzkumného projektu.....	27
4.1 Typ výzkumu	27

4.2	Metody získávání dat	29
4.3	Metody zpracování a analýzy dat	34
4.4	Etika výzkumu	37
5	Výzkumný soubor	39
6	Výsledky.....	43
7	Diskuse.....	70
7.1	Validita výzkumu.....	70
7.2	Limity výzkumu.....	70
7.3	Silné stránky výzkumu.....	73
7.4	Náměty k dalšímu výzkumu	74
8	Závěr.....	76
	Seznam použité literatury	77
	Seznam tabulek.....	85
	Seznam zkratk.....	86

Úvod

Na ne-heterosexuální lidi i na jejich proces coming outu bývá nahlíženo různým způsobem v závislosti na historickém období, politickém klimatu, konkrétní společnosti, státu, prostředí, rodině nebo na konkrétním člověku. Přístup k této tematice se pohybuje na škále od patologizace odlišnosti až po podporu rozmanitosti, a sociálně tak přímo ovlivňuje psychiku. Coming out může být v souladu s tímto nastavením pojímám jako de facto nemožný akt či neexistující koncept, jako důležitý proces uvědomování si a následného sdělení své „odlišnosti“ druhým anebo coby vývoj sexuální identity, který je důležitý pro život každého člověka, není redukovatelný pouze na ne-heterosexuální lidi a jako takový v souvislosti pouze s touto skupinou ztrácí smysl. Tato práce nahlíží na coming out prizmatem druhého jmenovaného přístupu, kterýžto diskurz je typický pro převládající heteronormativní nastavení euroamerické společnosti.

Pro volbu tohoto tématu jsem měla tři hlavní důvody. Zaprvé se jedná o – především v českém prostředí – stále ještě nepříliš probádanou a často zneviditelňovanou oblast, která bývá mnohdy stigmatizována a problematizována; na proměnu tohoto nastavení cílí tato práce svým inkluzivním přístupem zdůrazňujícím rozmanitost (nejen) lidské sexuality. Zadruhé bývá koncept coming outu často redukován na pouhou jednorázovou událost, kdy se sexuální orientace sdělí lidem v okolí, což je pojetí limitující, chtěla jsem proto coming out představit jako komplexní multidimenzionální proces v celé jeho šíři a přiblížit jej s jeho konkrétními momenty tak, jak jej vnímá současný výzkum v oblasti LGBTQ psychologie. Třetím důvodem byla jakási osobní fascinace tématem a silou, jakou heteronormativní tlak a další přednastavené vzorce společnosti mohou na člověka působit, a to až do takové míry, že se z coming outu stává nekončící celoživotní cesta vyjednávání vlastní identity.

Práce je strukturovaná do dvou hlavních kapitol nazvaných *Základní teoretická východiska* a *Proces coming outu*. V první jsou představeny klíčové pojmy a koncepty tak, aby bylo možné procesu coming outu správně porozumět v celé jeho šíři. Sem nezbytně patří koncepty genderu a pohlaví, jejich odlišení a přiblížení jednotlivých složek sexuality (sexuální orientace, identity a chování), které se v procesu coming outu různým způsobem prolínají. Dále je definován samotný pojem coming out a v závěru kapitoly jsou ještě přiblíženy normativní tlaky společnosti – binární nastavení a heteronormativita – které hrají roli jak v samotném průběhu coming outu u daného člověka, tak i v jeho problematizaci a (ne)zbytnosti. Druhá kapitola je věnována samotnému procesu. Nejprve jsou popsány již poněkud historické, avšak v některých případech stále fungující modely průběhu coming

outu homosexuálních osob od Vivienne Cass a bisexuálních lidí od Martina Weinberga. Jelikož jsou však široce kritizovány pro předpokládanou linearitu vývoje, generalizaci a zjednodušení celého procesu, základem práce je osm mezníků, které se v konkrétní individuální podobě a pořadí v průběhu coming outu většiny ne-heterosexuálních lidí objevují. Těmito mezníky jsou: pocit odlišnosti, přitažlivost ke stejnému pohlaví/genderu, zpochybnění předpokládané heterosexuality, tvorba sexuální identity, sexuální chování, vnější coming out, partnerské vztahy a přijetí a syntéza. Každý z těchto osmi aspektů je podrobněji rozebrán, uveden do kontextu s procesem coming outu a významem, který v něm může hrát, včetně případných konkrétních specifik u gay mužů, lesbických žen a bisexuálních lidí.

Pro tuto práci a přístup k tématu ne-heterosexuality obecně je zcela zásadní výběr literatury a zdrojů. Klíčový je totiž důraz na inkluzivitu a destigmatizaci, jehož se zdaleka ne všem studiím na toto téma dostává, především u výzkumů staršího data (v některých případech se jedná i o studie starší pouhých pár let). V této práci proto čerpám pouze z takových psychologických studií, které výše uvedené požadavky splňují a které otevřeně reflektují omezenou generalizaci výsledků. Také již zcela samozřejmě odlišují sexuální orientaci od sexuální anebo genderové identity, kteréžto koncepty hrají v procesu coming outu zásadní roli. V českém kontextu jsou nicméně tyto pojmy stále často zaměňovány, což souvisí také s nedostatečným množstvím přeložených či originálních prací z oblasti LGBTQ psychologie; zásadní pro mou práci tak byly zdroje co nejnovější, a především z euroamerického prostředí. Výchozím materiálem pro základní orientaci v tématu byla publikace Victorie Clarke et al. *Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Queer Psychology An Introduction* vydaná roku 2010 v Cambridge University Press, která mi poskytla cenné náměty pro další rešerši. Pro objasnění základních pojmů jsem využila především příručku *Specifika sociální práce respektující genderovou, sexuální a vztahovou rozmanitost*, kterou vydalo MPSV v roce 2020, a publikaci Zdeňka Slobody *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita* vydané Paspertou roku 2016.

V práci je citováno podle normy APA (American Psychological Association, 2020).

Literárně přehledová část

1 Základní teoretická východiska

Pro popsání problémů a psychologických procesů, které jsou s tematikou coming outu spojené, je zásadní definovat používané pojmy v souladu s nejnovějšími poznatky, které se snaží o maximální inkluzivitu, detabuizaci a destigmatizaci ne-heterosexuálních lidí. LGBTQ psychologie neboli větev psychologického zkoumání, která se zaměřuje na lesbické, gay, bisexuální, trans a queer identity, je dynamicky se rozvíjejícím oborem a pojetí klíčových termínů i základních teoretických východisek velmi rychle zastarává, především v souvislosti s narůstající společenskou otevřeností v euroamerickém prostředí. Pojetí se liší i napříč obory a odborníky, například medicínsko-sexuologický diskurz často pracuje s konceptem sexuální orientace jiným způsobem než zde využívaný diskurz psychologický (či zčásti sociologický).

1.1 Základní pojmy

Základním kamenem současného zkoumání v oblasti LGBTQ psychologie je odlišení pohlaví a genderu a sexuality a jejich složek. Bez pochopení jejich vzájemné interakce není možné coming out uchopit jako komplexní psycho-socio-sexuální proces a vlastně ani není možné se jím v celé jeho šíři zabývat.

1.1.1 Koncept genderu a pohlaví

Nejprve tedy rozdíl mezi pohlavím a genderem. Termín pohlaví označuje biologické atributy člověka, tedy pohlavní orgány, chromozomální kombinace, gonády, úroveň hladiny hormonů atd., na jejichž základě „*lékařský personál po narození člověka (...) rozhodne, zda jde o chlapce, nebo o dívku*“ (Pavlica, 2020, s. 16). Gender je naproti tomu kategorií sociální, jedná se o historicky i geograficky heterogenní sociální konstrukt, k němuž se pojí vnitřní prožívání identity a vnější chování (Pavlica, 2020). Ve skutečnosti tak lidé vlastně vůbec nerozlišují podle pohlaví, ale hlavním kritériem je právě gender, v rámci něhož je nezbytné rozlišit mezi vnitřní genderovou identitou a vnějším genderovým projevem.

Genderová identita je „*pociťovaná příslušnost k určitému pohlaví, případně absence této příslušnosti*“ (Kadlecová et al., 2020, s. 114). Vytváří se sice interakcí biologických a sociálních procesů, ale z příkladu trans lidí je jasné, že nemusí být v souladu s pohlavím připsaným při narození. Pro ucelenost práce je potřeba zdůraznit, že do „škatulky“ ne-

heterosexuálních osob, které procházejí procesem coming outu, mohou spadat i trans lidé, podrobnější rozbor této kategorie je však již nad rámec této práce.

Genderový projev zahrnuje „*vnější charakteristiky a chování, kterými se prezentujeme před okolím (oblečení, řeč, účes, gesta, koníčky atd.) v rámci kategorií feminita a maskulinita v daném socio-kulturním kontextu*“ (Pavlica, 2020, s. 18). Pro účely zde rozebírané tematiky je důležité, že genderový projev nesouvisí se sexuální orientací, hraje nicméně v procesu coming outu výraznou roli, především kvůli společenským stereotypům, které se k ne-heterosexuálním lidem a konstruktům feminity a maskulinity vážou. To bude podrobněji rozebráno v následující kapitole.

1.1.2 Sexualita

Pro pochopení procesu coming outu není klíčové jen rozlišení genderu a pohlaví ani vymezení genderové identity, ale důležité je především to, jak člověk prožívá vlastní sexualitu. Jelikož je sexualita mnohvrstevnatý koncept, rozdělím ji na tři složky: sexuální orientace, sexuální identita a sexuální chování, které spolu vzájemně souvisí, celoživotně se ovlivňují a tím člověka v jeho vnitřním i vnějším coming outu formují.

Sexuální orientace je původně medicínský pojem, který je možno definovat jako „*zaměření citové a sexuální náklonnosti k druhým lidem*“ (Kadlecová et al., 2020, s. 114). Ačkoli v dominantním sexuologickém diskurzu je vnímána jako bipolární kategorie (buď heterosexuální nebo homosexuální), v kontextu LGBTQ psychologie mluvíme již minimálně o kontinuu; v opačném případě bychom totiž například popírali existenci bisexuálních lidí. Pojetí sexuální orientace jako kontinua se váže již k Alfredu Kinsey, který roku 1948 narušil svou sedmibodovou škálou představu striktního rozdělování do dvou kategorií heterosexuality a homosexuality (Kinsey et al., 1948). Roku 1990 byla diagnóza ego-dystronní homosexuality vyřazena z 10. revize MKN, což otevřelo cestu k destigmatizaci a k otevřenějšímu dialogu o heterogenitě této oblasti. Dalším krokem k snížení patologizace odlišnosti by měla být její 11. revize platná od roku 2022, která již nebude obsahovat ani diagnózu „ego-dystronní sexuální orientace“ (Drescher, 2015).

V rámci sexuální orientace rozlišujeme tři dimenze, opět jako kontinuum: fyzická a citová přitažlivost (která se ne vždy u jednoho člověka shoduje), míra přitažlivosti (například pokud je míra fyzické přitažlivosti nízká, hovoříme o asexualitě) a objekt přitažlivosti. Právě u poslední jmenované dimenze rozlišujeme „*orientaci heterosexuální*

(člověk je přitahován výhradně k osobě opačného pohlaví) a ne-heterosexuální (člověk není přitahován výhradně k osobě opačného pohlaví“ (Pavlica, 2020, s. 29).

Druhou složkou sexuality je **sexuální identita**, která označuje sociosexuální roli, s níž se daný člověk aktuálně ztotožňuje. Může se proměňovat s věkem, zkušenostmi či podle kontextu, záleží na tom, jakým způsobem se člověk poznává a zda je k sobě otevřenější (Pavlica, 2020). Může se proto například stát, že gay muž se nejprve identifikuje jako bisexuální kvůli menší stigmatizaci této identity v jeho okolí. Právě vytváření sexuální identity v kontextu s procesem coming outu bude podrobněji rozebráno v následující kapitole.

Poslední složkou, která však s předchozími dvěma nemusí vůbec souviset, je **sexuální chování**. Všechny tři složky sice mohou být v souladu (muž citově i sexuálně přitahovaný k jiným mužům se identifikuje jako gay, což se promítá do jeho sexuálního chování), ale také může existovat prakticky nekonečné množství jejich kombinací a konkrétní člověk může být ovlivněn například stereotypy o ne-heterosexuální orientaci nebo o té dané sexuální identitě, příp. situací, typickým případem je unifikované prostředí věznic či armády (Nedbálková, 2006).

Jelikož správné uchopení všech těchto pojmů je pro tuto práci klíčové, přehledněji je ilustruje schéma níže, které klade důraz především na jejich pojetí coby škály či spektra, s binárními opozicemi, mezi něž je ale možné dosadit mnoho dalších kombinací.

Tabulka 1 - Schéma pojmového aparátu

Pohlaví připsané při narození	mužské	intersex/jiné	ženské
Vnitřní genderová identita	muž	trans/jiná	žena
Vnější genderový projev	maskulinní	jiný	femininní
Sexuální orientace	heterosexuální		ne-heterosexuální
Sexuální identita	gay muž	bisexuální identita/jiná	lesbická žena

(Fialová, 2021), převzato z <https://transstudent.org/gender/>

1.1.3 Coming out

Jak plyne z výše uvedeného jsou prožívání, objevování i formování genderové a sexuální identity i sexuální orientace vysoce individuální procesy. Jejich výsledná kombinace může být velmi rozmanitá, ovšem některé společnosti a kultury (i když zdaleka ne všechny!) včetně té naší tuto rozmanitost buď neuznávají anebo ji považují za něco nežádoucího a snaží se ji potlačit různými normativními tlaky. Z toho plyne důležitost coming outu tedy procesu „*sebeidentifikace a následného zveřejnění identity a/nebo sexuální orientace, jež je nenormativní vůči tomu, jak je nastavena společnost*“ (Sloboda, 2016, s. 75).

Termín coming out pochází z anglického „come out of the closet“, tedy doslova vyjít ze skříně. Jelikož české alternativy implikují kostlivce ve skříní a mají stigmatizující či přímo negativní konotaci, ve své práci budu používat tento anglicismus. Absence vhodných termínů (nejen) v českém jazyce má přímou souvislost s potížemi si svou nenormativní identitu či orientaci, jak uvědomit, tak ji přijmout a svěřit světu (Fafejta, 2016). Ačkoli se může zdát, že jde o nový koncept, nutnost coming outu se objevila již na konci 19. století „vynálezem“ pojmů heterosexuality a homosexuality (Katz, 2013). To však neznamená, že by se coming out týkal pouze sexuální orientace. Týká se i genderové identity, určitých sexuálních praktik (např. BDSM) nebo polyamorních vztahů, vlastně se v nějaké podobě týká všech témat, která v dané společnosti na daném místě a v dané době nezapadají do její nastavené normy. To však dalece přesahuje rozsah této práce, v níž se zaměřím pouze a jen na sexuální orientaci.

1.2 Binarita a heteronormativita

V závěru kapitoly je nutno ještě stručně představit ony normativní tlaky, které svou příliš striktní kategorizací ovlivňují psychiku a prožívání emocí či míru stresu značného počtu lidí, kteří se do těchto „škatulek“ nedokážou vtěsnat, což jsou nuceni si nejprve přiznat sami a posléze druhým.

Prvním z nich je binární nastavení naší společnosti i myšlení, tedy „*představa, že existují jen dvě kategorie, které jsou v příslušné kultuře vnímány jako protikladné (binární opozice). Nebo může jít o představu, že jedna kategorie nabízí pouze dvě možnosti*“ (Sloboda, 2016, s. 153) a každý člověk splňuje jen jednu z nich. Kategorie pohlaví, genderu i sexuální orientace tak ve vnímání společnosti právě tyto binární opozice obsahují, což de facto popírá existenci intersexuálních, trans a bisexuálních lidí. Pokud by tyto kategorie

byly vnímány fluidně, tedy takové, jaké ve skutečnosti jsou, normativní tlak by zmizel a s ním i v mnoha případech potřeba coming outu.

Druhým je tlak heteronormativity. Jedná se o implicitní i explicitní předpoklad, že lidé obecně i ti konkrétní v našem okolí jsou heterosexuální, „že jen *heterosexualita je normální sexuální a citová orientace a implicitně tedy že heterosexualita je nadřazená ostatním sexuálním preferencím*“ (Kadlecová et al., 2020, s. 115). Toto nastavení vytváří tlak, aby se všichni chovali unifikovaně heterosexuálně, což způsobuje zneviditelňování sexuálních odlišností. I v případě, že ve škole či v jiném prostředí existuje jakási sexuální výchova, je její převážná část zaměřena na heterosexualitu, stejně tak jako sexualita prezentovaná v masmédiích. Tradiční modely výchovy a socializační vzorce zkrátka nepočítají s variantou, že by dítě mělo jinou než heterosexuální orientaci (Fafejta, 2016). Heteronormativní předpoklad je proto hlavním důvodem, proč v globálu 5-10 % populace musí procházet procesem coming outu (The Lancet, 2016). Jak vyplynulo z metaanalýzy cross-kulturních a longitudinálních studií na toto téma, kterou provedl Hatzenbuehler (2014), inferiorní pohled na ne-heterosexualitu je zase jednou z příčin, proč může mít tento proces tak negativní dopady na psychické i fyzické zdraví lesbických žen, gay mužů i bisexuálních lidí. Nejedná se totiž jen o vnější společenský předpoklad per se, ale i o sebestigmatizaci neboli internalizaci této společensky vnímané „podřadnosti“ do vlastního sebepojetí daného člověka (Hatzenbuehler, 2009). Je to právě tato internalizovaná homofobie, která představuje nejsilnější stresor v životech lidí, jejichž orientace či identita se vymyká očekávané normě dané společnosti (Baiocco et al., 2010) a která představuje riziko negativních dopadů na psychické zdraví (Williamson, 2000).

V českém kontextu možná stále nezvykle působící označení *ne-heterosexuální* tak používám s cílem poukázat právě na problematické heteronormativní nastavení a také za účelem dosažení maximální inkluзивity. V rámci zpřehlednění práce sice budu nejčastěji pracovat se studii zabývajícími se gay muži, lesbickými ženami a bisexuálními lidmi, stále však operuji s pojetím sexuality jako kontinua, na němž se v realitě nachází daleko větší rozmanitost identit než pouze tyto tři, s plným vědomím toho, že každá kategorizace nutně vede k exkluzi a potenciální nerovnosti (Crawford, 2018).

2 Proces coming outu

Coming out je velmi komplexní a na nejvyšší míru individuální proces. Výše jsem představila normativní tlaky společnosti, které jeho průběh ovlivňují, zásadní roli však hrají i intrapersonální a interpersonální faktory. Mezi ty prvně jmenované patří míra pocíťované odlišnosti a v návaznosti na to schopnost vymezit se vůči normativitě/konformitě, dále pak také schopnost introspekce včetně porozumění svým potřebám a emocím. Interpersonálními faktory jsou například rodinné prostředí, v němž daný člověk vyrůstá a „sociální bublina“, ve které žije. Ty totiž svým akceptujícím či naopak stigmatizujícím nastavením mohou proces coming outu značně usnadnit anebo přispět k jeho negativnímu prožívání. Stejně tak mohou takový ambivalentní vliv mít vzory ne-heterosexuálních lidí v blízkém okolí i v médiích. Nejen celý proces, ale i jeho jednotlivé fáze a jejich délka, posloupnost či absence jsou výše zmíněnými faktory determinovány (Sloboda, 2016).

2.1 Model Cass

V sedmdesátých letech 20. století vznikla snaha přesně a univerzálně definovat, jak se identita ne-heterosexuálních lidí formuje. Australská psycholožka Vivienne Cass přišla s modelem „vývoje homosexuální identity“ (Cass, 1979), který se stal vzorem pro velkou část budoucího zkoumání této oblasti. Cass popsala šest úrovní, jimiž podle jejích zkušeností z klinické praxe gay muži a lesbické ženy procházejí:

- 1) *Konfuze identity* – člověk u sebe rozpoznává homosexuální myšlenky a/nebo chování, na základě čehož zpochybňuje svou doposud předpokládanou heterosexuální orientaci; postupně si uvědomuje, že homosexualita hraje v jeho/jejím životě určitou roli
- 2) *Porovnávání identity* – daná žena nebo muž zvažují homosexualitu jako reálnou možnost, ale navenek se snaží vystupovat heterosexuálně, což vyústí v pocity osamocení a odcizení od ostatních (heterosexuálních) lidí
- 3) *Tolerance identity* – člověk už je schopen si v soukromí přiznat svou homosexualitu včetně sociálních, emocionálních i sexuálních potřeb, které s sebou přináší; snaží se zmenšit pocit izolace tím, že vyhledává kontakty s dalšími gay muži či lesbickými ženami, na základě čehož si vytváří zárodek pocitu sounáležitosti s komunitou
- 4) *Přijetí identity* – svou homosexualitu už pouze netoleruje, ale přijímá, a stále častěji se stýká s dalšími homosexuálními lidmi, které začíná preferovat na úkor

známostí s lidmi heterosexuálními; selektivně „odhaluje“ svou orientaci, čímž se snaží o její legitimizaci

- 5) *Hrdost na svou identitu* – pocit, že je daný muž či žena součástí gay, respektive lesbické komunity sílí, v důsledku čehož si vytváří skupinovou identitu a dělí svět na homosexuální a heterosexuální; ten prvně jmenovaný jasně vítězí a oni se k němu hrdě hlásí

6) *Syntéza* – člověk se posouvá od dichotomního rozdělování k integraci, svou homosexuální identitu považuje pouze za část své osobnosti, aniž by zastíňovala všechny ostatní složky, což se promítá i do více akceptujícího vztahu k druhým

2.2 Model Weinberga

Jak se pohled na sexualitu a její varianty rozšiřoval, vytvořil Weinberg et al. (1994) analogický „model vývoje bisexuální identity“, který se také stal základním kamenem dalšího výzkumu. Zatímco u modelu Cass jde výhradně o odmítnutí heterosexuální „nálepky“, zde je odmítána i ta homosexuální, což s sebou podle Weinberga nese odlišné vývojové úrovně:

- 1) *Počáteční konfuze* – člověk má pochyby o vlastní sexuální identitě, jelikož pociťuje silnou přitažlivost k oběma pohlavím, ale není schopen si tyto pocity utřídit
- 2) *Pojmenování identity* – uvědomuje si, že se jeho/její ambivalentní pocity netýkají jen emoční oblasti, ale i sexuálního chování, které je pro něj/ni uspokojivé s oběma pohlavími, a nalézá nálepku „bisexualita“, která by tuto nevyhraněnost mohla vysvětlit
- 3) *Přijetí identity* – člověk se označí za bisexuálního a jako takový se přijme
- 4) *Pokračující nejistota* – čas od času prožívá období nejistoty a pochyb o tom, zda je „skutečně“ bisexuální, poněvadž sexuální přitažlivost a chování nemusí být v rovnováze (například v jednom období inklinuje jen k jednomu pohlaví, později spíše k druhému)

Hlavní rozdíl mezi oběma teoriemi spočívá v poslední fázi, protože zatímco podle Cass přijme gay muž či lesbická žena svou sexuální identitu jako součást své osobnosti, dle Weinberga si bisexuální člověk nemůže být zcela jistý nikdy a jeho proces coming outu tak nikdy nekončí.

2.3 Mezníky procesu coming out

Oba výše popsané modely jsou velmi rozšířené a staly se archetypy procesu formování ne-heterosexuální identity i coming outu. U mnoha lidí může vývoj skutečně takto probíhat, je proto zajímavé s modely pracovat i dnes, nicméně tato práce přichází s novějším pojetím a poznatky, které pro tyto modely vyznívají kriticky. Oba totiž implikují linearitu vývoje – který zde navíc probíhá jen jedním směrem – tedy že člověk „plní“ určité úkoly v přesně daném pořadí a když je úspěšný, posune se na další úroveň. V současné době se však ukazuje, že coming out je proces natolik multifaktoriální a psycho-socio-sexuálně individuální, že stanovit jeho jednotnou trajektorii není možné (Clarke et al., 2010). Původní modely jsou také značně esencialistické a předpokládají, že sexuální identita je neměnná a záleží pouze na schopnosti introspekce daného člověka, zda a kdy ji „objeví“. To je v rozporu s dnešním pohledem na sexualitu jako na fluidní prostor, jehož složky jsou vzájemně neoddělitelné, neustále mezi sebou interagují a formují se navzájem (Diamond, 2016). Také vůbec nezohledňují sociální ani rodinné prostředí, které může proces usnadňovat anebo inhibovat, stejně jako historický kontext (například nelze příliš srovnávat coming out v době socialistického režimu, kdy byla jakákoli odlišnost zneviditelnována, a v dnešní více liberální společenské atmosféře).

V teoretické části proto s ohledem na všechny výše zmíněné faktory představím pouze jednotlivé mezníky, které se v konkrétní podobě a pořadí v průběhu coming outu většiny ne-heterosexuálních lidí objevují, aniž bych se snažila o výraznější generalizace. U studií, které se zabývají ne-heterosexualitou a sexuálními menšinami, hrozí podle Diamond (2003) riziko vágní specifikace zkoumané populace, nedostatek pozornosti věnovaný vnitřní rozmanitosti těchto skupin, opomenutí otestovat i alternativní vysvětlení zkoumaného a zaměňování příčiny a následku (především u studií hledající korelace mezi ne-heterosexualitou, procesem coming outu a duševními poruchami). Výzkumy prezentované níže tak byly vybrány s ohledem na tato rizika, jelikož se jim alespoň elementárně snaží přecházet.

2.3.1 Pocit odlišnosti

V předchozí kapitole popsaný heteronormativní imperativ implikuje, že heterosexuality je jediná – a jediná správná – sexuální orientace. To v některých ne-heterosexuálních lidech vytváří pocit, že „jaksi nezapadají“, že je v jejich životě či snad přímo s nimi „něco špatné“. Tento pocit může být přítomen již od narození, ačkoli zpočátku nemusí být definovaný a dítě si jeho souvislost právě s orientací nemusí uvědomovat.

Studie této oblasti jsou často zatíženy biasem spojeným především s genderovými stereotypy, nicméně za základní kámen pocitu odlišnosti v dětství se dá považovat genderový projev. Pokud se dítě nemá tendenci projevovat tak, jak je pro jeho/její gender zvykem, pocit odlišnosti se zvyšuje a často přetrvává či se ještě stupňuje až do období dospívání (Savin-Williams & Cohen, 2015). Jak uvádí D'Augelli et al. (2008), dvě třetiny lidí, kteří se později identifikovali jako ne-heterosexuální, bylo ve věku osmi let rodiči považováno za genderově non-konformní, což vyústilo ve snahu tyto projevy změnit. V současném nastavení euroamerické společnosti se genderově nekonformní projev v dětství ukazuje být častou příčinou diskriminace gay mužů a lesbických žen, což pozitivně koreluje se symptomy deprese a sociální úzkosti u těchto lidí (Feinstein et al., 2012). Míra pocitu odlišnosti se také liší u gay mužů a lesbických žen. Zatímco u dívek jsou genderově non-konformní projevy v euroamerické společnosti přijímány lépe, u chlapců jsou projevy feminity považovány za nežádoucí slabost, a proto je jim věnována větší pozornost, včetně častější snahy o jejich změnu (Alanko et al., 2010). Ostatní ne-heterosexuální lidé se v genderovém projevu významněji neodlišují (Savin-Williams & Vrangalova, 2013).

2.3.2 Přitažlivost ke stejnému pohlaví/genderu

Vedle genderového projevu, který se zdaleka netýká všech ne-heterosexuálních lidí, se během dospívání objeví další zdroj pocitu odlišnosti, vyvolaný zvýšeným zájmem jak o druhé lidi, tak o vlastní erotické touhy, sny a fantazie. Ačkoliv jim člověk zpočátku nemusí rozumět, začíná si uvědomovat, že jsou od jeho vrstevníků odlišné. V tomto momentu hraje klíčovou roli nastavení nejbližšího okolí, jehož odmítavý postoj může způsobit, že si ne-heterosexuální člověk ani nepřipustí, jakého charakteru by tato nově objevená odlišnost mohla být. Takové popření pro mnohé lidi zásadní části jejich identity může vyústit v problémy v partnerství, v rodině i v navazování přátelství. Pokud si člověk uvědomí, že jeho doposud nedefinovaná odlišnost se týká fyzické a/nebo citové přitažlivosti ke stejnému pohlaví, může se snažit „nahradit“ ji heterosexuálním chováním; tato strategie obvykle selhává (Smetáčková, 2020). Navíc má skrývání své ne-heterosexuality další negativní důsledky jako strach, úzkost, stud či riziko sociální izolace; všechny tyto faktory mohou v konečném důsledku vést k rozvoji psychických poruch (Hatzenbuehler et al., 2008).

Ačkoli se věk, kdy si člověk uvědomí první známky stejnopohlavní přitažlivosti velmi individuálně liší (od prvních vzpomínek v raném dětství až po období adolescence), studie Maguen et al. (2002) ukazuje, že od osmdesátých let se snížil o čtyři roky. To pozoruje především u žen ruku v ruce s tím, jak narůstá otevřenost k ženské sexualitě i všem jejím

aspektům v euroamerické společnosti. Opět je ale třeba poznamenat, že i v této oblasti vzniká mnoho studií zatížených stereotypním biasem o ženské a mužské sexualitě, jejichž validita je diskutabilní.

Přitažlivost je v této době něčím nově objeveným a může být zmatečná a nekonzistentní. Jak uvádí Rosario et al. (1996), více než polovina ne-heterosexuální mládeže zažívá pocity přitažlivosti – fyzické či romantické – i k lidem opačného pohlaví. To však může být v některých případech spíše důsledkem heteronormativní socializace, neboť u lesbických žen i u gay mužů se objevuje později než stejnopohlavní přitažlivost, která je pro ně přirozenou součástí jejich identity a nebýt výše zmíněného tlaku, ani by se jí nezabývali. Jejich původně indiferentní přístup se však může v průběhu času měnit, jak se pocit odlišnosti stává intenzivnějším. Bisexuální lidé jsou v tomto období v odlišné situaci. Na jednu stranu mohou více vnímat svou fyzickou či citovou přitažlivost k opačnému pohlaví, tu nenormativní upozadit a pocitu odlišnosti se tak téměř vyvarovat. Na druhou stranu může být potlačení této duality velmi matoucí a problematické a může v bisexuálním člověku vzbuzovat otázku, zda není lepší „zapadnout“ a vyhnout se tak možným negativním reakcím za cenu snížení prožívané autentičnosti (Dodge & Sandfort, 2007).

Nicméně, moment uvědomění si pociťované přitažlivosti nemusí mít žádný vztah k načasování dalších zde popisovaných mezníků jako jsou romantické či sexuální vztahy anebo vytváření vlastní sexuální identity.

2.3.3 Zpochybnění předpokládané heterosexuality

Pokud u člověka pocity přitažlivosti ke stejnému pohlaví přetrvávají, často dojde do bodu, kdy se začne reálně zamýšlet nad variantou, že možná není stoprocentně heterosexuální. Opět v závislosti na konkrétní osobnosti, nejbližším okolí i společnosti může následovat různě dlouhé období nejistoty, zmatení a pochyb. Může si vytvářet obranné mechanismy a přicházet s různými vysvětleními této přitažlivosti. V míře „úspěšnosti“ těchto obran hraje velkou roli jaké intenzity pociťovaná přitažlivost dosahuje.

Období konfuze může vést k vyjasnění, ačkoli takové vyjasnění může mít rozdílné výsledky. Jedním z nich je i přijetí gay, lesbické či bisexuální nálepky; pokud ne pro ně samotné, tak přinejmenším pro druh jejich fantazií a přitažlivostí, které může působit úlevně (Savin-Williams & Cohen, 2015). Podle Rosario et al. (1996) zvažují muži svou ne-heterosexualitu v mladším věku než ženy, stejně jako si jí jsou v mladším věku i jistí, v obou případech s rozdílem cca dvou let. Nicméně právě v závislosti na svém okolí se ne-

heterosexuální lidé mohou domnívat, že se jedná o fázi, experiment anebo že neheterosexuální pocity má každý.

Úkolem každého člověka je tak spíše objevování své sexuality než její potlačování, což již v některých společnostech nebývá problém, jinde jsou však stále přítomny výrazné restriktce sexuality i ignorace sexuální rozmanitosti. Pokud bychom za měřítko stejných práv považovali možnost uzavřít manželství pro páry jakéhokoli pohlaví, případně možnost adoptovat děti, jako příklad prvního typu společnosti bychom mohli jmenovat většinu tzv. západních států (například Spojené království, Francii, Španělsko, Německo či Rakousko, samozřejmě jsou skandinávské země, dále pak Spojené státy nebo Kanadu) ale i Brazílii, Argentinu, Kolumbii nebo Jihoafrickou republiku. Z opačného konce spektra, kde je homosexualita zákonem kriminalizována anebo je (či může být) trestána smrtí, jmenujme například Malajsii, Pákistán, Maroko, Alžírsko, Etiopii či Írán, Saúdskou Arábii a Libyi. Česká republika se v současné době nachází ve fázi, kdy je zde uznán nerovný institut registrovaného partnerství a zákon o manželství pro páry jakéhokoli pohlaví, který by uznal i jejich právo na adopci dětí, na své schválení v Poslanecké sněmovně čeká již několik let (Pitoňák et al., 2020).

Ačkoli jsou z předchozích dat patrné velké regionální rozdíly, z meta-analýzy téměř dvou set studií zkoumajících psychické zdraví sexuálních menšin, kterou provedli Plöderl a Tremblay (2015), vyplynulo, že u této skupiny existuje ve srovnání s heterosexuály významně vyšší riziko vzniku deprese, úzkosti i sebevražedných pokusů či dokonaných sebevražd, a to nehlédě na věk daného člověka či zemi, v níž žije. Fakt, že osoby, které musí procházet procesem coming outu, jsou zvýšeně ohroženou skupinou, je tak třeba mít neustále na paměti a vyvarovat se jejich ještě větší stigmatizaci.

2.3.4 Tvorba sexuální identity

Moment, kdy si člověk přizná, že jeho dosavadní pocity odlišnosti, fantazie, touhy a přitažlivost ke stejnému pohlaví, jsou v jeho životě nejen významné, ale mají i společného jmenovatele, bývá zásadním předělem pro vědomou tvorbu ne-heterosexuální identity. S velkou nadsázkou bych tento proces přirovnala k únikové hře, v níž člověk musí najít, posbírat a propojit všechny indicie, což mu posléze umožní uniknout z heteronormativního matrixu. Konkrétnímu okamžiku uvědomění se budu věnovat i v rámci rozhovorů ve výzkumné části, protože může mít spoustu podob – může být úlevný, jelikož člověk

definitivně rozluští svou osobní „hádanku“, může být děsivý, pokud člověk pochází z neakceptujícího prostředí, anebo vlastně ani nemusí mnoho znamenat.

Martos et al. (2015) navazuje na dříve provedenou studii Rosaria et al. (1996) a uvádí, že ačkoli si muži svou přitažlivost k osobám stejného pohlaví uvědomí často dříve než ženy, trvá jim delší dobu, než se případně identifikují jako gayové či jako bisexuální. Stejně tak bisexuální lidé se takto označí po delší době než gay muži nebo lesbické ženy. Zde může být důvodem méně viditelná bisexuální „komunita“ ve veřejném prostoru anebo popírání existence této identity jak ve společnosti (Rust, 2002), tak například i v sexuologických kruzích, kde je často považována za pouhý krok k přiznání si homosexuality (Weiss & Janáčková, 2007). Calzo et al. (2011) naproti tomu za důvod „zpoždění“ považuje nutnost pochopit a integrovat ambivalentní přitažlivost i její komplexitu.

Výše zmíněné poznatky naznačují, že kýženým výsledkem procesu tvorby ne-heterosexuální identity je označení sebe sama jako gay/bisexuálního muže anebo jako lesbické/bisexuální ženy. Jde tedy o „*vytvoření si svébytné identity obsahující jak dosavadní historii, tak povědomí o problematice a dostupných vzorech, ale také konstrukci své budoucnosti, která již nebude splňovat heteronormativní představy*“ (Sloboda, 2016, s. 75). Někdy se pak ne-heterosexuální člověk snaží ve svém dosavadním životě nacházet momenty, které by potvrdily stereotypy o jeho/její identitě. I tento pohled na formování sexuální identity se ale proměňuje. Například z opakovaných longitudinálních studií bisexuality a ženské sexuality vyplynulo, že sexuální identita není fixní kategorií, ale je naopak fluidní a může se proměňovat po celý život (Diamond, 2003, 2006, 2008). Ve studii Rosario et al. (1996) se více než polovina gay mužů a lesbických žen v minulosti považovala za bisexuální, to však spíše, než s fluiditou sexuality může souviset s negativními až urážlivými stereotypy, které tyto „škatulky“ doprovází. Nicméně se ukazuje, že zmíněné esencialistické nálepkování postupně pozbývá smyslu (Clarke et al., 2010). Hegarty (2002) ale ve své studii, provedené na populaci ze Spojeného království a Spojených států, objevil korelaci mezi tolerantními postoji ke gay mužům a lesbickým ženám a přesvědčením, že sexuální orientace je vrozená a nezměnitelná záležitost. Studie o fluiditě sexuality – jakkoli se ukazují jako validní – tak skrývají potenciální riziko ospravedlňování tzv. konverzních terapií anebo jiných forem diskriminace ne-heterosexuálních lidí ve společnosti. Esencialistické teorie naproti tomu nabízejí možnost akceptace a tvorby rovných práv ne-heterosexuálních lidí; přístup k sociální rovnosti z takového důvodu by však již sám o sobě byl založen na diskriminujícím diskurzu.

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že v současné době jsou všechny snahy o „změnu“ sexuální orientace, především tzv. „konverzní terapie“ odborníky konsenzuálně považovány za neúčinné, neetické a potenciálně vedoucí k vážné újmě na duševním i fyzickém zdraví „pacientů“. Řada odborných asociací (APA, WPA, WMA) zaujala zcela jasná stanoviska, ve kterých tyto „konverzní terapie“ neuznávají a/i odsuzují, protože již existuje dostatek vědeckých důkazů o jejich neefektivitě a/i škodlivosti (ILGA, 2020).

2.3.5 Sexuální chování

Sexuální chování je oblast, která je o poznání exaktnější a měřitelnější než předchozí mnohdy i nevědomě prožívané pocity, které se v průběhu coming outu objevují. Souvisí s vytvářením sexuální identity, nemusí jí však předcházet, může na ni i navazovat či probíhat simultánně. Ne-heterosexuální člověk tedy nemusí mít sexuální zkušenost s osobou stejného pohlaví, aby si svou sexuální identitu mohl začít formovat, což byl také další z důvodů kritiky modelů Cass a Weinberga prezentovaných v úvodu kapitoly. Nutnost „otestovat“ svou sexuální identitu konkrétním chováním je tak pouze mýtem, ačkoli právě sexuální kontakt může sloužit k jejímu upevnění. Dokonce se ukazuje, že posloupnost sexuální identita – sexuální chování je častější než naopak. Podle retrospektivní studie Calzo et al. (2011) je tomu tak u tří čtvrtin lidí, kteří se identifikovali jako gay muži, lesbické ženy nebo bisexuálové, s průměrnou prolukou jednoho roku mezi sexuální identifikací a prvním stejnopohlavním sexuálním kontaktem. To může souviset s postupným zvědomováním přitažlivosti ke stejnému pohlaví v průběhu dospívání anebo s omezováním věkové hranice pro sexuální styk, jelikož toto pořadí uváděli spíše lidé, kteří s procesem coming outu začali právě v dospívání.

Průměrný věk stejnopohlavního sexuálního styku je podle studií Rosario et al. (1996) i Maguen et al. (2002) u chlapců krátce po nástupu puberty a u dívek o něco později (ačkoli zde se průměr historicky snížil). Souvislost s výše zmíněnou fluiditou sexuality má i fakt, že valná většina ne-heterosexuálních lidí v těchto studiích (i ve výzkumu Diamond et al., 2016) měla sexuální zkušenost také s opačným pohlavím (v průměru okolo 80 % žen a 60 % mužů). V případě gay mužů většinou platí, že čím dříve se takto identifikují, tím je méně pravděpodobné, že budou mít nějakou heterosexuální zkušenost (Drasin et al., 2008).

2.3.6 Vnější coming out

Nejen okamžik, kdy si člověk uvědomí, že ne-heterosexuální orientace je pro jeho identitu relevantní, ale i okamžik, kdy to sdělí někomu ve svém okolí, je zásadní změnou.

Tento krok může být pro všechny zúčastněné velmi stresující a reakce na něj mohou nabývat mnoho podob. Pozitivním zkušenostem s vnějším coming outem ale zatím v psychologickém výzkumu nebylo věnováno mnoho pozornosti, budou proto dalším z bodů mých rozhovorů v praktické části.

Existuje však obecný trend, který vyzorovali Floyd a Bakeman (2006), že ne-heterosexuální lidé mladších generací se se svou sexualitou svěrují okolí častěji a dříve než generace starší. To může souviset s euroamerickým prostředím, které ve větší míře akceptuje i ne-heterosexuální orientaci nebo se skutečností, že je tématům souvisejícím se sexualitou věnováno více pozornosti. Zvyšující se akceptaci ve společnosti vyzorovali ve svých celonárodních amerických výzkumech i Monto a Carey (2014), kteří zjistili signifikantní nárůst v pozitivních postojích vůči ne-heterosexualitě mezi lety 1990 a 2012 (narozdíl od neměnícího se počtu sexuálních partnerů či frekvence sexuálního styku, změna se tedy týkala explicitně přijímání ne-heterosexuální orientace). Co se týče jednotlivých podskupin, gay muži se ke sdělení rozhodují dříve než lesbické ženy (mívají kratší interval mezi vnitřním a vnějším coming outem), zatímco bisexuální lidé se okolí svěrují později než obě zmíněné skupiny (Martos et al., 2015).

Opakovaně se ukazuje, že se lidé častěji svěrují nejprve svým vrstevníkům a až poté rodičům. U obou pohlaví/genderů jde nejčastěji o nejlepší kamarádku, jinou ne-heterosexuální osobu, případně o sourozence, ale zřídka o rodiče (Rosario et al., 2004, Ryan et al., 2015). V období, kdy se člověk rozhoduje, komu se svěřit jako prvnímu, často čelí obavám z nepředvídatelné reakce druhé strany: bojí se odmítnutí, zavržení či ztráty vztahu, může se obávat, že druhého zklame či zraní. V mnoha případech jsou tyto úvahy ovlivněny spíše internalizovanými předsudky a společenskými stereotypy a v reálné situaci se nepotvrdí (Savin-Williams & Cohen, 2015).

Stejní autoři se věnovali i příčinám toho, proč jsou rodiče až další v pořadí. Nejde o to, že by byli pro své děti méně důležití, je tomu právě naopak. Někteří ne-heterosexuální dospívající uvedli, že si chtěli být svou sexualitou zcela jistí, než ji vyjeví rodičům, jiní se obávali emočních následků, které by toto sdělení mohlo na vztahu s rodiči zanechat, případně i ztráty zázemí, pokud by je rodiče třeba vyhodili z domu. Stejně jako u vrstevníků, ani u rodičů se tyto přehnané strachy většinou nepotvrdily a reakce byla buď pozitivní nebo alespoň neutrální, zřejmě hlavně díky příznivějšímu obrazu ne-heterosexuálních lidí v médiích případně jejich větší viditelnosti v blízkém okolí, u přátel, známých či kolegů

(Samarova et al., 2014). Willoughby et al. (2008) identifikoval tři hlavní faktory, na nichž reakce rodiny závisí: dřívější pochyby o potomkově heterosexuality, přítomnost dalších akutních stresorů v rodině v okamžiku sdělení a celková kvalita rodinných vztahů. V některých případech se však situace odehraje podle jiného scénáře, například pokud se rodič potomka přímo zeptá, najde milostné dopisy či deník nebo pokud jej „nachytá“ přímo s partnerem/partnerkou (Hillier, 2002).

Je ovšem nutno podotknout, že studie zkoumající vnější coming out, včetně těch výše prezentovaných, jsou často z prostředí USA či západní Evropy a pracují s malým výzkumným vzorkem. Jejich výsledky jsou platné pouze pro danou kulturu a jejich přenos do kultury jiné je více než problematický, stejně tak jako jakákoli širší generalizace. I přes omezená empirická data v této oblasti se ale předpokládá, že pokud se člověk rozhodne svěřit se se svou orientací druhým, má tento krok celou řadu terapeutických účinků a pozitivních důsledků pro další tvorbu identity, přijetí své sexuality i pro mentální zdraví obecně, například snížení stresu a úzkosti či vyšší sebevědomí (Jordan & Deluty, 2000; Juster et al., 2013; Kosciw et al., 2015). Morris et al. (2001) a v navazující studii i Legate et al. (2012) považují tento krok za způsob, jak si s druhými vybudovat větší blízkost a dát jim najevo, že autentický vztah s nimi je pro daného člověka důležitý, což v jejich studiích tematizovaly především ne-heterosexuální ženy.

Vnější coming out však není jen jednorázovým sdělením, ale jedná se o celoživotní, nikdy plně neukončený proces. Ne-heterosexuální člověk se musí v každém novém prostředí a s každým novým známým neustále rozhodovat, kdy, jak a zda vůbec „to“ sdělit. Každá banální situace či rozhovor může přinést nutnost svou orientaci zmínit, aby byla zachována autentičnost interakce. Pokud se vnějšímu coming outu psychologické studie věnují, pojmají jej často právě jako jeden moment, a ne jako longitudinální proces a ignorují skutečnost, že v některých situacích se k němu člověk rozhodne, zatímco v jiných ne (Land & Kitzinger, 2007).

Poté může nastat stav, který Sloboda (2016, s. 80) nazývá „*lži-managementem*“, kdy člověk neustále kontroluje, kdo co ví anebo se o svém životě před druhými snaží vyjadřovat genderově neutrálně. Taková strategie může být používána i kvůli vyhnutí se přímé homofobii, bifobii anebo diskriminačním poznámkám. Naproti tomu, pokud se člověk k této strategii uchýlí, nedá lidem ve svém okolí šanci, aby se chovali a vyjadřovali citlivěji, tedy aby se vyvarovali tzv. *mikroagresí*. Těmi nemusí nutně být pouze přímé nadávky nebo

fyzické ataky může jít spíše o každodenní „nevinné“ poznámky či „vtipy“, které ale mohou člověka odradit od vnějšího coming outu v daném prostředí. Nadal et al. (2016) uvádí ve své meta-analýze třiceti pěti studií, které se mikroagresemi proti sexuálně či genderově non-konformním lidem zabývaly, různé příklady. Může jít o implicitní heteronormativní předpoklad, že každá dívka chodí s chlapcem a neustálé dotazy typu „*Už máš přítele?*“ místo inkluzivního „*Chodíš s někým?*“ (a opačná situace u gay mužů), bagatelizace odlišné sexuální identity „*To jsi ještě nepotkala toho pravého.*“ anebo poznámky naznačující, že všichni gay muži jsou promiskuitní, všechny lesbické ženy jsou maskulinní, případně že bisexualita je jen „fází“. Nadal se mikroagresím věnuje dlouhodobě a uvádí, že vyšší frekvence mikroagresí v životě ne-heterosexuálního člověka pozitivně koreluje se symptomy deprese, úzkosti či psychosomatických problémů (Nadal, Wong, et al., 2011 nebo Nadal, 2013).

2.3.7 Partnerské vztahy

Dalším mezníkem procesu coming outu je pro mnoho lidí navázání partnerského vztahu. Nejedná se pouze o jednorázový (či opakovaný) sexuální kontakt, ale přidává se i emoční stránka a budování společné vztahové niky (Willi, 2006). Ne-heterosexuální lidé mívají co se partnerských vztahů týče zpravidla tři možnosti. Mohou se snažit zapadnout do heteronormativního rámce, hrát ve společnosti jakousi hru a navazovat vztahy s osobami opačného pohlaví. Mohou se také rozhodnout do vztahů nevstupovat vůbec a prezentovat se tak, že je zkrátka vztahy z nějakého důvodu „příliš nezajímají“. Třetí možností, která je nejvíce relevantní v procesu coming outu, a proto se jí jako jedinou budu v této kapitole zabývat, je realizace partnerského vztahu s osobou stejného pohlaví. Ta může probíhat buď spíš skrytě anebo zcela otevřeně, což opět závisí na konkrétních rodinných a sociálních podmínkách. Jedním z možných důvodů, proč se ne-heterosexuální člověk snaží svůj vztah skrývat je vedle otevřené homo/bifobie i absence viditelných pozitivních vzorů stejnopohlavních partnerství ve veřejném prostoru a z toho plynoucí stigmatizace a stereotypy o takových vztazích (Sloboda, 2016).

Konkrétním charakteristikám partnerských vztahů ne-heterosexuálních lidí a zejména roli, jakou v jejich procesu coming outu hrají, se zatím příliš psychologických studií nevěnovalo, zaměřím se na ni proto ve výzkumné části s konkrétními participujícími. To opět souvisí se společenským klimatem, jelikož alespoň možnost, že by stejnopohlavní vztahy mohly být rovnocenné těm mezi mužem a ženou začala být v euroamerické kultuře brána v potaz až v posledních dekadách, a to ještě s obrovskými regionálními rozdíly (Savin-

Williams & Cohen, 2015). Souhrnná analýza dosavadních výzkumných studií zabývajících se romantickými partnerskými vztahy v období dospívání u osob stejného pohlaví, kterou provedly Connolly a McIsaac (2009) však ukazuje, že se jejich podoba a prožívání v podstatě neliší od heterosexuálních dvojic. Liší se pouze míra přijetí okolím a jeho reakce, které tak prožívání (a hodnocení) vztahu ovlivňují.

Podle Diamond & Lucas (2004) se ne-heterosexuální lidé do dvaceti tří let (a v USA) od svých vrstevníků statisticky významně neodlišují ani počtem partnerů, tedy především ti, kteří se svou orientací již obeznámili okolí. Významně se v adolescenci neliší ani délka partnerských vztahů ani význam, který mají pro psychosociální vývoj daného člověka či pro formování identity. Gay muži, lesbické ženy i bisexuálové však častěji uváděli obavy dvojího druhu: že nikdy nenajdou takový partnerský vztah, jaký by chtěli, protože mají menší pravděpodobnost setkání s adekvátním partnerem či partnerkou, případně že se kvůli nesprávnému odhadu zamilují do heterosexuálního člověka, čímž vyvolají trapnou, patovou nebo až nebezpečnou situaci. Především muži popisovali problémy, kterým musí při hledání důvěrného emočního vztahu čelit, zejména kvůli panujícím (a nepravdivému) stereotypu, že gay muži hledají spíše sex než romantický vztah.

Ne-heterosexuální lidé jsou během coming outu nuceni revidovat nejen svou představu o podobě svých partnerských vztahů a odmítnout model muž-žena, o jehož univerzalitě byli často od dětství přesvědčeni, ale zároveň s tím vyvstává i otázka rodičovství. Někdo v rámci diskvalifikace „původního“ modelu odmítne i rodičovství jako takové anebo si uvědomí, že cesta k němu bude těžší. Takové úvahy mohou způsobit i „zpětný chod“ v procesu a rozhodnutí navázat vztah heterosexuální. V „západní“ společnosti však již většinou existují alespoň elementární rodičovská práva pro stejnopohlavní páry a „nemožnost“ být rodičem tak v procesu coming outu přestává hrát roli. To ale neplatí o společnosti české, kde právo na adopci stále chybí (Pitoňák, 2018). Výchova dětí v rodině dvou mužů nebo dvou žen s sebou však přináší další možné téma, které Golombok (2015) nazývá „kontinuálním coming outem celé rodiny“. Taková rodina totiž musí opakovaně procházet vnějším coming outem (stejně jako jím prochází ne-heterosexuální člověk sám po celý život) a ve všech situacích zvažovat, zda okolí sdělovat, že dítě má dvě matky anebo dva otce. Tím se všichni rodinní příslušníci vystavují potenciálně stresujícím okamžikům a dávají se všanc reakcím, které mohou být jakéhokoliv druhu.

2.3.8 Přijetí a syntéza

Podle původního modelu Vivienne Cass je definitivní přijetí vlastní sexuální identity a její včlenění do dalších složek self poslední fází procesu jejího formování. Zásadní význam pro to, aby svou ne-heterosexualitu dospívající člověk definitivně přijal má podpora rodiny. Společně s akceptujícím přístupem přátel pozitivně koreluje s well-beingem daného člověka, a naopak negativně s mírou prožívaného stresu (Shilo & Savaya, 2011). Jak jsem ale zdůraznila již v úvodu, model Cass nebyl nikdy uspokojivě empiricky ověřen a v současnosti je právě jeho konečná fáze jedním z hlavních bodů kritiky. Především díky výše uvedeným longitudinálním studiím Lisy Diamond o fluiditě sexuality můžeme přinejmenším polemizovat s tím, zda se tento proces vůbec někdy ukončit dá. Zdá se se totiž pravděpodobnější, že se sexualita a její složky utváří celý život na základě nových zkušeností, objevování sebe sama a případné narůstající otevřenosti, jak vlastní, tak společenské.

Navzdory panujícímu stereotypu, že pro ne-heterosexuální lidi (a především pro gay či bisexuální muže) je sexualita ústředním bodem jejich života a celá jejich osobnost je jí zastíněna, výzkum v této oblasti to nepotvrzuje. Z longitudinální studie Becker et al. (2014) vyplynulo, že sexualita i sexuální identita hraje v životě ne-heterosexuálních lidí srovnatelnou roli s heterosexuály a v poměru k dalším složkám jejich osobnosti jí přikládají podobnou důležitost. U obou skupin postoje k vlastní sexualitě variovaly od lhostejných k pozitivním, negativně ji vnímalo jen minimum účastníků studie, a to bez signifikantního rozdílu mezi oběma skupinami.

Statisticky významně se mladí lidé s různou sexuální orientací neodlišovali ani v prožívané kvalitě života, ani životním stylem, valná většina ne-heterosexuálních lidí se dokonce vyjádřila, že i kdyby mohli, svou sexuální orientaci by změnit nechtěli (Horowitz et al., 2010). Srovnání obou skupin vychází bez signifikantního rozdílu i co se sebevědomí nebo prožívání hodnoty vlastní osoby týče (Becker et al., 2014). Opět je ale namístě připomenout velké kulturní rozdíly, které zejména zde hrají zásadní roli. Kvalita života ne-heterosexuálních lidí, jejich prožívaná sebehodnota anebo přijetí ne-heterosexuální orientace bude diametrálně odlišná v USA či Spojeném království, kde je – jak bylo zmíněno výše – již uzákoněno i manželství lidí stejného pohlaví, a v Súdánu či Nigérii, kde je homosexualita stále ještě trestána smrtí (Pitoňák et al., 2020). Inkluzivní a nestigmatizující výzkum, který by sexuální rozmanitost nepatologizoval a umožnil tak interkulturní srovnání, však v takových státech logicky ani není možný.

Závěrem je ještě třeba zmínit, že někteří ne-heterosexuální lidé udávají, že jsou spokojeni se svou sexualitou, aniž by se jakkoli identifikovali, což souvisí s „problémem nálepkování“ zmíněným výše. Svou přitažlivost ke stejnému pohlaví zkrátka přijmou a plynule začlení do svého života i do své osobnosti bez toho, že by ji příliš rozebírali anebo složitě sdělovali svému okolí. Tím, že ji berou jako přirozenou a proměnlivou součást své osobnosti, vyhnou se té části procesu coming out, které jej činí tak složitým a komplexním (Savin-Williams & Cohen, 2015).

Výzkumná část

Literárně-přehledová část této práce přiblížila dva lineární (a již překonané) modely procesu coming outu a osm hlavních mezníků, které se v nějakém pořadí a konkrétní individuální podobě objevují u většiny ne-heterosexuální populace. Jelikož se však většinou jednalo o studie z tzv. západních zemí, především ze Spojených států amerických, bylo by vhodné se na podobu procesu coming outu zaměřit podrobněji i v českém prostředí, kde zatím cíleně inkluzivní a nestigmatizující výzkum LGBTQ témat není častým námětem psychologického zkoumání. Tato skutečnost by mohla být i ryze pozitivní, protože právě zkoumáním ne-heterosexuality se ustanovuje heterosexuality jako samozřejmá, očekávaná, „přirozená“ a jediná správná „norma“ (Katz, 2013). Nicméně zkoumáním zkušeností lidí, kteří žijí mimo sociální normy, můžeme lépe porozumět tomu, jaký vliv hrají tyto normy v životech všech lidí (Foucault, 1999) a právě výzkumy, který se vyhýbají jakékoli patologizaci ne-heterosexuality, mají v konečném důsledku potenciál přispět k pozitivní společenské změně jak pro ne-heterosexuální, tak i pro heterosexuální lidi. Postupně by se tak mohlo podařit přesunout LGBTQ tematiku z okraje psychologického bádání do jeho centra, ne však jako „problém, který je potřeba zkoumat“, ale coby běžnou a samozřejmou součást heterogenní společnosti, která je ve vědeckém bádání jen logicky reflektována, ať už v odvětví psychologickém či jakémkoli jiném.

3 Výzkumný problém

Teoretická část diplomové práce, stejně jako následný výzkum, pojímá koncept coming outu nikoli jako jediný okamžik (či sekvenci okamžiků) sdělení druhé osobě nebo jako jednorázovou ukončenou událost, ale coby komplexní psycho-socio-sexuální proces *„sebeidentifikace a následného zveřejnění identity a/nebo sexuální orientace, jež je nenormativní vůči tomu, jak je nastavena společnost“* (Sloboda, 2016, s. 75) a právě prostřední část úvodní formulky – „socio“ – nelze opomínat. Nastavení společenského klimatu – zda se jedná o společnost spíše restriktivní nebo naopak otevřeně akceptující a respektující rozmanitost – má na vnitřní prožívání tohoto procesu i na jeho vnější podobu zásadní vliv, proto jsem se rozhodla pro bádání v rámci jednoho státu s jednotnou legislativou a konkrétním historicko-politickým vývojem (jakkoli s velkými lokálními rozdíly).

3.1 Cíle výzkumu

Primárním cílem tohoto výzkumu je tak lépe porozumět procesu coming outu v českém prostředí, především identifikovat společná témata, která se v jeho průběhu objevují napříč všemi ne-heterosexuálními identitami a popsat jejich specifickou podobu u konkrétních participantů a participantek. Ta se může lišit v závislosti na tom, kde se daný ne-heterosexuální člověk na spektru sexuality identifikuje, nicméně u všech identit je základní myšlenka procesu stejná. Následně se nabízí možnost konfrontace těchto témat s modely a milníky prezentovanými v teoretické části, jejich podobností i odlišností a podrobnější analýza aspektů, které zúčastněným celý proces usnadňovaly a naopak ztěžovaly.

Sekundárním cílem je přispět k systematickému zviditelňování LGBTQ témat ve společnosti i v psychologické praxi a to způsobem, který různé formy sexuality vřadí do nehierarchického pojetí sexuální rozmanitosti, tedy přispěje k tomu, aby na ne-heterosexualitu nebylo nahlíženo jako na inferiorní patologickou, tabuizovanou či stigmatizovanou „odchylku“, ale naopak jako na zcela běžný projev lidské sexuality. V souvislosti s procesem coming outu by takový náhled přispěl k navázání dialogu o jeho „nezbytnosti“, což by v konečném důsledku zcela otevřeně a jednoznačně odhalilo absurditu „nutnosti“, ba i existence celého konceptu.

Cílem tohoto výzkumu není vygenerovat „objektivní“ a „univerzální“ „pravdy“ o coming outu ne-heterosexuálních lidí, ale naopak se snažit lépe pochopit unikátní perspektivy, obsahy a zkušenosti jich samotných, zaměřit se spíše na pochopení významů vytvořených v konkrétním kontextu a konkrétní skupinou lidí. Toho se dosáhne jedině tak, že se jim tzv. „dá hlas“ neboli možnost, aby se k tématu vyjádřili oni sami. Tato strategie by se mohla zdát jako zcela samozřejmá, triviální, ale častá praxe v psychologickém (a především sexuologickém) výzkumu ukazuje, že tomu tak ani zdaleka není vždy. Naopak jsou tyto skupiny osob často marginalizované, historicky umlčované a definované zvnějšku či shora (Warner, 2004). Možnost promluvit o svých zkušenostech a mít je někde zdokumentované, dokonce i samo vědomí, že se o ně někdo/společnost zajímá a jsou i přínosem, může mít pro samotné ne-heterosexuální lidi velmi pozitivní důsledky, být tzv. *empowering* („posilující“), nehledě na to, že pokud necháme nějakou (ať už jakoukoli) skupinu mluvit samu za sebe, poskytne to psychologické praxi jedinečnou možnost zlepšit kvalitu nabízených služeb (Clarke et al., 2010).

3.2 Výzkumné otázky

Tato práce ani provedený výzkum se nezabývají příčinami ne-heterosexuality ani se nesnaží dokazovat její „nature“ či „nurture“ podstatu, kterýžto směr uvažování by byl diskriminační sám o sobě (Warner, 2004). Namísto toho se zajímá o to, jak svou ne-heterosexualitu prožívají konkrétní lidé, jakým způsobem došli ke své aktuální sexuální identitě a jak s ní pracují v každodenním životě neboli, jak konkrétní lidé prožívali a prožívají celoživotní proces coming outu.

- *Otázka 1: Jaká témata procesu coming outu jsou oslovené skupině ne-heterosexuálních lidí společná?*
- *Otázka 2: Které aspekty oslovené skupině ne-heterosexuálních lidí proces coming outu usnadňovaly?*
- *Otázka 3: Které aspekty oslovené skupině ne-heterosexuálních lidí proces coming outu ztěžovaly?*
- *Otázka 4: Ve kterých aspektech odpovídá proces coming outu u oslovené skupiny mezníkům z teoreticko-literární části a ve kterých se liší?*

4 Design výzkumného projektu

Za účelem nalezení odpovědi na výzkumné otázky a objasnění zkoumaného jevu je důležité zvolit vhodný postup vzhledem k cíli výzkumu, především toho primárního prezentovaného výše. Základním kamenem úspěchu je volba adekvátního výzkumného designu i metod získávání a analýzy dat, včetně vysvětlení důvodů, které k využití zrovna této strategie vedly. To vše přibližuje tato kapitola.

4.1 Typ výzkumu

V souladu s výše naznačenými principy bádání v oblasti LGBTQ psychologie, které jsou reflektovány i v mém přístupu k výzkumu procesu coming out u ne-heterosexuálních osob, jsem se rozhodla pro **kvalitativní** výzkumnou strategii. Hlavním důvodem této volby byla skutečnost, že na coming out nahlížím jako na longitudinální proces, v němž interaguje mnoho vnitřních i vnějších faktorů, které není možné kontrolovat (například experiment by právě z tohoto důvodu vůbec nepřipadal v úvahu), a kvantitativní výzkumná strategie by tak hrozila zbytečným redukcionismem, který u tak komplexního procesu není namístě. Využití kvalitativní strategie je vhodné pro výzkum a studium témat, o kterých zatím není mnoho informací a kterým nebylo věnováno tolik pozornosti, což sice v souvislosti s LGBTQ populací přestává platit u zahraničních studií, nicméně v českém prostředí se stále nejedná o samozřejmé téma, proto je tato strategie v tomto případě vhodnější než jiné (Clarke et al., 2010).

Kvalitativní přístup v psychologii obecně získává v posledních dekádách na oblibě, což se však v euroamerické větvi LGBTQ psychologie odráží až v posledních letech. Tato popularita je způsobena především tím, že kvalitativní výzkum badatelům a badatelkám pomáhá v jejich záměru dát prostor marginalizovaným a zneviditelňovaným skupinám. Také jim umožňuje soustředit se na konkrétní osobu, její obsahy, lingvistický styl i významy, které ona sama připisuje svým zkušenostem, a poskytnout jejich detailní analýzu, včetně dopadu, které na tuto konkrétní osobu mají. Sledovat ono „zvýznamňování“ vlastních zkušeností je důležité, protože umožňuje zkoumané fenomény definovat „zdola“, a potenciálně tak kritizovat dominantní (či většinové) normy, což může v konečném důsledku vést k pozitivní sociální změně v pohledu (nejen) na ne-heterosexuální lidi (Madill & Gough, 2008).

V obecnější rovině popisuje další výhody kvalitativního výzkumu Hendl (2016):

- *Umožňuje fenomén zkoumat v přirozeném prostředí*
- *Umožňuje navrhovat teorie*
- *Umožňuje reagovat na místní situace a podmínky*
- *Hledá lokální příčinné souvislosti*

Právě skutečnost, že kvalitativní přístup umožňuje nezůstat na povrchu případů, ale naopak provést jejich hloubkové srovnání a sledovat jejich vývoj, zatímco citlivě reflektuje lokální podmínky, situaci i působení kontextu (Hendl, 2016), ukazuje, že je pro tuto studii jediným logickým řešením.

Na druhou stranu, kvalitativní strategii charakterizují i určité vlastnosti, které jsou ve většinovém (tedy kvantitativním) psychologickém přístupu považovány za problematické. Asi nejčastější výtkou se týká potenciálních výsledků bádání, konkrétně vzniká dojem, že jde o „pouhou“ sbírku subjektivních dojmů. Díky (anebo kvůli) jeho flexibilitě a méně strukturovanému charakteru jej lze jen obtížně replikovat a jakákoli zobecnitelnost je také problematická, poněvadž kvalitativní výzkumy pracují s limitovaným počtem účastníků, kteří jsou často na jednom místě. Posledním slabým místem je skutečnost, že omezené možnosti detailně popsat, jakým způsobem byla provedena analýza s sebou nesou riziko neprůhlednosti studie (Hendl, 2016).

Pro tento výzkum nepředstavuje první jmenovaná vlastnost nevýhodu, spíše naopak, zmapovat proces coming outu jinak než prostřednictvím subjektivních výpovědí konkrétních ne-heterosexuálních lidí by jednak nejspíš ani nebylo možné, jednak by výsledky takového postupu byly velmi diskutabilní. Co se omezené generalizace týká, již v úvodu výzkumné části jsem zdůraznila, že cílem studie není vydávat její výsledky za „objektivní pravdy“, ale spíše dosáhnout hloubkového porozumění kontextu (Bryman, 1988). Malá transparentnost provedeného výzkumu je však jistě reálným rizikem, budu se jí proto snažit vyvarovat tím, že celý postup, zvolenou metodu zpracování dat i důvody pro její zvolení detailně popíši v dalších částech (Attride-Stirling, 2001).

Účelem bádání však není vytvářet (poněkud umělou) dichotomii a rozdělovat výzkum na kvalitativní a kvantitativní, jelikož se navzájem nevyklučují; i kvantitativní výzkum obsahuje kvalitativní část, především u závěrečné interpretace dat a diskuse o nich.

Klíčové je proto spíše umět dovedně využívat a kombinovat jakékoliv přístupy a metody v závislosti na konkrétní situaci (Morrow & Brown, 1994). Podstatné je tak spíše to, jaké metody jako výzkumnice zvolím, čemuž bude věnována následující podkapitola.

4.2 Metody získávání dat

Pro kvalitativní výzkum v rámci této práce jsem zvolila metodu semistrukturovaného hloubkového rozhovoru. Jeho cílem je získání detailních a komplexních informací o studovaném fenoménu za pomoci seznamu okruhů, které je potřeba během rozhovoru probrat. Účelem této strategie je, aby se během interview skutečně podařilo obsáhnout všechna témata, která jsou pro daný jev zajímavá. Zároveň ale výzkumníkovi či výzkumnici poskytuje dostatek flexibility a možnost zvolit si pořadí okruhů i způsob, jakým získají potřebné informace (Švaříček & Šedřová, 2007).

Polostrukturovaný rozhovor jako metoda je v souladu i s výše popsányými principy vedení výzkumu v LGBTQ psychologii, především kvůli snaze „dát hlas“ (a to doslova) samotným ne-heterosexuálním lidem, umožnit jim, aby svým individuálním způsobem popsali svůj vlastní proces coming outu. Rozhovor obecně je vhodná metoda například právě v oblastech, kde výzkumy stále chybí, a u opomíjených témat, která se týkají právě marginalizovaných skupin, kterou ne-heterosexuální lidé stále jsou (Clarke et al., 2010). Jeho hlavní nevýhodou bývá, že poskytuje pouze nepřímé informace filtrované participantem či participantkou, případně, že probíhá v umělých podmínkách; ani jednu z těchto slabých stránek nepovažuji pro tento výzkum za zásadní. Strukturovaný rozhovor by v tomto případě byl příliš redukcionistický a striktně formulované otázky by mohly zúčastněné neadekvátně korigovat a směřovat jejich popis jinam, než by si byli bývali vybrali oni sami. Nestrukturovaný rozhovor by naopak představoval riziko právě proto, že proces coming outu je natolik rozmanitý a zasahující do všech možných oblastí lidského života, že by se každý mohl odchýlit od hlavní linie a zabíhat do méně relevantních detailů.

Semistrukturovaný rozhovor tak představuje zlatou střední cestu a ponechává participujícím možnost představit svůj proces coming outu tak, jak je pro ně přirozené, včetně volby vlastních jazykových prostředků, které již samy o sobě vypovídají mnoho o tom, jak člověk uchopuje realitu. Právě flexibilita a zachování jisté míry volnosti jsou optimální jak pro následné hledání společných témat v jednotlivých výpovědích zúčastněných ne-heterosexuálních lidí, tak i pro identifikaci aspektů, kteří oni sami považují pro svůj coming out za určující. Lze totiž očekávat značnou variabilitu v odpovědích,

některým participujícím se může zdát pro jejich coming out zásadní téma, které třeba jiní zcela vynechají, anebo mu připíší zcela jiné významy, mohou také sami navrhnout souvislosti a vztahy mezi tématy apod. I k samotnému konceptu coming outu může každý přistupovat různě, někdo jej nemusí vůbec explicitně tematizovat, pro někoho může být výrazně traumatizující, někdo jej může (především ten vnější) dovedně využívat jako aktivistický prostředek pro dosažení pozitivní sociální změny. Polostrukturovaný rozhovor tak zajistí jeden z jeho klíčových aspektů tohoto kvalitativního výzkumu: autenticitu.

Co se týče okruhů, které jsem se s účastníky snažila pokrýt, vycházela jsem z poznatků prezentovaných v literárně-teoretické části. Právě oněch osm milníků (pocit odlišnosti, přitažlivost ke stejnému pohlaví/genderu, zpochybnění předpokládané heterosexuality, tvorba sexuální identity, sexuální chování, vnější coming out, partnerské vztahy, přijetí a syntéza) pro mne představovalo osm základních témat, o jejichž relevanci pro svůj proces, a především jejich konkrétní podobě se mohli participující vyjádřit. Zároveň jsem ale během všech rozhovorů důsledně dbala na to, aby tyto okruhy nebyly limitující nebo nějakým způsobem zavádějící, účelem bylo hlavně vytvořit společnou (semi)strukturu, jakousi hrubou kostru rozhovoru, která by následně umožnila výsledky přehledněji analyzovat.

Celkem jsem realizovala sedm výzkumných rozhovorů plus jeden pilotní. Ten sloužil především k ověření správnosti a efektivity zamýšleného postupu, nácviku správného kladení otázek (formulaci otevřených, jasných, neutrálních a empatických otázek, včetně snahy vyhnout se těm sugestivním a spíše je nahradit například projektivními), k odstranění chyb či nevhodných postupů. Důležité bylo také nacvičit si, jakým způsobem daného člověka uklidnit, protože coming out je velmi niterné a potenciálně zraňující téma, a snaha vyhnout se stresu je pro rozhovor – a především pro rozhovor o takovém typu tématu – základní (Reinharz, 1992). Hlavní slabina, již bylo třeba odstranit, se týkala tendence pokládat více otázek najednou. To je jedna z největších chyb při vedení rozhovoru (Hendl, 2016), a právě díky zkušebnímu rozhovoru jsem ji mohla včas odhalit. Díky pilotáži jsem si také utvořila představu, jak dlouhý čas přibližně takový rozhovor zabere, abych „skutečným“ participujícím posléze byla schopna poskytnout fundované informace o tom, kolik času je třeba si vyhradit; ve většině případů se jednalo o hodinu a půl, s jedním participantem však interview trvalo hodiny téměř tři.

Van Eden-Moorefield et al. (2008) zjišťoval, zda existuje rozdíl mezi využitím kvalitativním metod naživo a prostřednictvím internetu, konkrétně u rozhovorů s gay muži na téma jejich vztahů. Dle očekávání se ukázalo, že naživo vedenými rozhovory se obecně dají získat hodnotnější a bohatší data, jelikož je snazší pozorovat i neverbální komunikaci participujících – kupříkladu mimiku, gestiku nebo posturiku. Proto jsem i pro účely tohoto výzkumu primárně zvolila rozhovory vedené naživo, tzv. tváří v tvář. Tímto způsobem byly dokončeny celkem tři rozhovory během února 2021, nicméně v průběhu března stejného roku se v České republice zhoršila epidemiologická situace v souvislosti s pandemií Covid-19 natolik, že zbývající čtyři rozhovory by již bylo bývalo možné stejným způsobem provést jen velmi obtížně. Ve všech případech bylo na prvním místě přání participujících s důrazem na to, aby se především oni cítili komfortně – standardní postup byl takový, že jim bylo navrženo setkání naživo s tím, že konečné rozhodnutí záleží jen na nich. První tři participující preferovali setkání naživo, poslední čtyři online. Setkání tváří v tvář proběhla vždy v tichém, klidném prostředí bez vnějších distraktorů (včetně nežádoucí přítomnosti třetích osob), které si zvolili sami participující. Online rozhovory proběhly prostřednictvím videohovoru na platformě Facebook, což alespoň částečně nahradilo osobní kontakt, jakkoli v limitovaných podmínkách a bez možnosti uceleně propojit verbální, neverbální a paraverbální komunikaci.

Standardní postup realizovaných rozhovorů by bylo možné rozdělit do tří následujících fází:

- *Úvod* – účelem tohoto „předvoje“ vlastního výzkumného rozhovoru bylo prolomit případné psychické bariéry, poděkovat zúčastněným za to, že se ke spolupráci rozhodli, a zároveň zjistit, co je k tomu vedlo, jakou měli motivaci. Dále jsem jim vždy nabídla, že je možné se (i mě osobně) na cokoli zeptat, ale s dodatkem, že si vyhrazují právo neodpovědět. Obě zmíněné strategie sloužily především k vytvoření přátelské a příjemné atmosféry, vyjasnění případných nejistot, eliminaci různých strachů a celkovému uklidnění participujících tak, aby se cítili co možná nejkomfortněji a nebáli se otevřeně mluvit i o velmi osobních tématech. Také jsem je vždy explicitně informovala o anonymitě výzkumu a velkém důrazu na etiku celé studie. Poslední částí této fáze bylo sdělení, že se kvůli následné transkripci a zpracování rozhovorů chystám nahrávat naše setkání na diktafon, včetně dotazu, zda s tím daný člověk souhlasí. Pokud by se stalo, že s používáním diktafonu účastník či účastnice nebude souhlasit, byla by zvolena

jiná technika záznamu dat, to však nenastalo ani v jednom případě, a všechna sdělení si tak mohla zachovat svou ucelenou a autentickou podobu.

- *Vlastní výzkumný rozhovor* – v této části jsem se již soustředila na vlastní proces coming outu a jeho prožívání konkrétními ne-heterosexuálními lidmi. Všem zúčastněným byla nejprve položena úvodní otázka, stejná pro všechny: „*Popiš mi prosím, jak probíhal tvůj coming out a jak jsi jej prožíval/a.*“. Participující se tak měli možnost rozhovořit o tématech, která oni sami považují za klíčová a ukázat, jak s coming outem pracují, bez jakékoli strukturace zvnějšku, což poskytlo cenný podklad pro následnou analýzu. Každý rozhovor se tak vyvíjel specifickým způsobem a logicky dosahoval i rozdílné hloubky a tematického rozsahu. Ve většině případů bylo nutné se dále doptávat, k čemuž rámcově posloužilo osm okruhů vyjmenovaných výše. Kromě první a poslední otázky jsem neměla přesně formulované dotazy, vždy jsem je upravovala vzhledem k dané situaci i podle vhodnosti načasování. Obecně jsem se však snažila držet standardních pravidel pro řazení otázek, tedy nejprve ty, zaměřené na přítomnost, až poté směrem do minulosti, od jednodušších témat směrem ke složitějším, a především od otevřených k intimnějším (Patton, 1990). Také jsem usilovala o udržení motivace zúčastněného člověka poskytováním zpětné vazby o průběhu rozhovoru, ani v jednom z případů se však přehnaná obava o udržení motivace nezdála namístě. Během této části rozhovoru jsem také v kontextu položila základní demografické a identifikační otázky, aniž by však na ně byl kladen větší důraz, a aniž by narušily vlastní průběh hovoru.
- *Závěr* – v případě, že zúčastnění i výzkumnice měly pocit, že se téma i jeho podoblasti již vyčerpaly, následovalo standardně postupné ukončení rozhovoru včetně poslední otázky „*Je ještě něco, co nezaznělo?*“. Právě na konci rozhovoru se často otevřou nová přínosná témata a v některých případech si účastníci skutečně vzpomněli ještě na další informace anebo ty popsané podrobněji rozebrali. Poté jsem jim poděkovala za účast ve výzkumu a informovala je o možnosti dodatečného doplnění řečeného elektronickou či osobní formou (čehož využili dva participanti, vždy během několika hodin po vlastním rozhovoru). Dále jsem je informovala o možnosti se na mne obrátit v případě potřeby jakékoli pomoci související s probíraným tématem, neboť jsem si vědoma, že kvalitativní rozhovor může mít v některých případech i intervenční

charakter (této nabídky využila jedna zúčastněná, kterou jsem odkázala na vhodná terapeutická pracoviště). Také jsem každému poskytla informaci o následném zaslání transkriptu rozhovoru kvůli případnému doplnění, úpravě a konfirmaci (několik detailů upravila jedna z participantek, s níž rozhovor vznikl online formou a v důsledku technických problémů se určitá část sdělení „ztratila v éteru“). Následovalo zodpovězení závěrečných dotazů (šest ze sedmi zúčastněných se zajímalo o to, zda bude možné si práci přečíst a kdy a kde bude dohledatelná, odkázala jsem je proto na Repozitář závěrečných prací Univerzity Karlovy).

Jelikož je v kvalitativním výzkumu hlavním nástrojem pro získávání dat sám badatel či badatelka, v závěru této části ještě osvětlím faktory, které byly pro můj přístup charakteristické. Prvním je systematická práce se *sebeodhalením* výzkumnice za účelem dosažení větší otevřenosti, pohodlí, intimity a autenticity komunikace (Clarke et al., 2010). Tuto strategii jsem zvolila cíleně na základě opakujících se dotazů od potenciálních participujících, pro něž bylo často pro účast ve studii zásadní, jakou mám jako výzkumnice motivaci, proč se tématem zabývám a zda budu schopna jej adekvátně uchopit. Stejně tak i posléze v průběhu rozhovorů jsem účastníkům dala možnost se na cokoli ptát, nicméně s přesně definovanou hranicí toho, na jaká témata ze svého soukromí odpovím (v rámci dosažení komfortní přátelské atmosféry a prostředí, v němž by se cítili bezpečně), a která by již průběh rozhovoru irelevantně stáčela směrem k mým vlastním obsahům. Hlavní zásadou všech rozhovorů však byl samozřejmě důraz na participující coby experty a expertky na dané téma, jejich významy a jejich proces, strategie sebe-odhalení výzkumnice byla využívána jen a pouze v případech, kdy mohla zajistit větší autenticitu komunikace a redukovat případný stres či obavy druhé strany. Dle mého názoru převažující výhody i potenciální nevýhody zvolené strategie jsou diskutovány níže v diskusní části.

Systematické odhalování vlastních obsahů se váže i k *priznané pozici insidera* (tedy „někoho zevnitř skupiny“). Ve studii ne-heterosexuálních lidí, stejně jako ve výzkumech dalších marginalizovaných skupin, může skutečnost, že badatel je „jedním z nich“, přispět k větší otevřenosti a důvěře na straně participujících, stejně jako k potenciálnímu adekvátnějšímu pochopení sdílených obsahů na straně badatelky (Reinharz, 1992). Pokládala jsem proto za nutné zúčastněným svou pozici objasnit za účelem vytvoření prostředí, kde se budou cítit bezpečně, a také ve snaze redukovat hierarchii výzkumník-

respondent. Tato strategie znovu skrývá množství úskalí popsaných v diskusi, nicméně benefity dle mého názoru vítězí i v tomto případě.

S výše zmíněnými strategiemi souvisí právě i snaha o *ne-hierarchický přístup* v rámci rozhovorů, tedy snaha o eliminaci „mocenské“ pozice badatelky (Reinharz, 1992). Je samozřejmé, že tohoto nelze docílit absolutně a určitá nerovnost ve vztahu již z principu musí zůstat, jak v průběhu rozhovoru, tak i při následné práci s výsledky, kdy ačkoli například participujícím byly zaslány transkripty, analýza rozhovorů i jejich interpretace již probíhala pouze v režii badatelky. Nicméně právě zvědomění této tematiky, její komunikování participujícím i používání terminologie, která zúčastněné neodsuzuje na pozici jakýchsi pasivních objektů – respondentů umožňujících onipotentní výzkumnici data pouze „sbírat“, považuji (především) v kvalitativním výzkumu za zásadní faktor. Téma profesionálního odstupu badatelky a jeho adekvátnost i rizika jsou opět diskutována níže.

4.3 Metody zpracování a analýzy dat

Tento výzkum si klade za cíl zmapovat proces coming outu ne-heterosexuálních lidí na základě jejich vlastních výpovědí, obsahů a významů a následně vyhledat společná témata, která se v jeho průběhu objevují. Z tohoto důvodu byla pro zpracování dat použita tematická analýza, jedna z nejčastěji používaných metod v rámci kvalitativního výzkumu obecně, které se však konkrétně v tom psychologickém dostává větší pozornosti až v poslední době. Jejím prostřednictvím se dají systematicky vygenerovat témata a/i opakující se vzorce v daném souboru dat, a odpovědět tak na výše formulované výzkumné otázky. Při vyhodnocování dat prostřednictvím tematické analýzy jsem postupovala v souladu s manuálem Braun a Clarke „*Using thematic analysis in psychology*“ publikovaným v časopise *Qualitative research in psychology* v roce 2006.

Za účelem dosažení transparentnosti průběhu tohoto výzkumu i jeho výsledků, což je klíčové pro jeho pozdější srovnání s jinými podobnými studii (Attride-Stirling, 2001), věnuji následující část podrobnému popisu dvou zásadních aspektů: své teoretické pozice badatelky a vlastní metody i způsobu jejího použití.

V kapitole o etice této studie je zdůrazňován princip „dávání hlasu“ přímo daným ne-heterosexuálním lidem a na to, že je nutné pojímat je jako experty a expertky na dané téma. Nicméně jsem to právě já coby badatelka, kdo následně má onu aktivní roli při vyhledávání, rozboru a propojování daných motivů, musí být sama při zpracovávání dat kreativní a celkově jsou na ni v kvalitativním výzkumu kladeny větší nároky než ve výzkumu

kvantitativním. Je proto nutné, abych vymezila svou teoretickou – epistemologickou – pozici: ve svém přístupu se pohybuji mezi konstruktivismem a kritickým realismem, nepředpokládám tedy, že existuje jedna daná a poznatelná „objektivní“ realita a nesnažím se ani ve svém výzkumu identifikovat platné a „univerzálně objektivní pravdy“. Naopak jsem si vědoma relativity poznání a existence více realit, které jsou sociálně konstruované, což především v souvislosti s procesem coming outu hraje významnou roli v nemožnosti šířeji jej zobecnit, protože v každém prostředí je konstruován jiným způsobem a jsou mu přisuzovány různé významy. Coming out sám o sobě považuji za umělý konstrukt, který je nezbytný pouze kvůli heteronormativnímu nastavení některých společností a kultur, nicméně v takovém rámci se jedná o reálně existující proces a jako k takovému k němu v celé práci přistupuji.

Právě z tohoto důvodu jsem si také jako metodu zpracování dat zvolila tematickou analýzu. Braun a Clarke (2006) ji popisují jako flexibilní induktivní metodu vhodnou k vyhledání, hlubinné analýze a sumarizaci vzorců objevujících se v datovém souboru. Na rozdíl od zakotvené teorie či diskurzivní analýzy se nesnaží přijít s jednotnou teorií, pouze sleduje společné znaky v datovém souboru a poskytuje možnost jejich následného seskládání i detailnější „data-driven“ analýzy.

Stejná dvojice autorek také přišla s konkrétními kroky práce s daty pomocí tematické analýzy, které byly dodrženy i v případě zde prezentovaného výzkumu:

1) Seznámení se s daty

První fáze práce s daty započala už při samotných rozhovorech s participujícími. Zde se již začala objevovat první témata i styčné body, které poskytly počáteční obecný přehled o datovém souboru. Následovala doslovná transkripce rozhovorů neboli opětovná možnost všimnout si společných či naopak specifických motivů. Další fází bylo opakované čtení a podrobné studium přepisů tak, aby bylo rozhovory následně možné adekvátně kódovat.

2) Tvorba počátečních kódů

Po úvodním podrobném prostudování dat jsem se soustředila na vytváření prvotních kódů, tzv. primární kódování. Kódy však nejsou totožné s následnými tématy popsány dále ve výsledkové části, jedná se o jakési elementární částice, které jsou posléze sdruženy do nadřazených molekul – témat. Kladla jsem proto důraz na to, aby se kódování týkalo celého datového souboru, každého detailu, aby nic nezůstalo opomenuto a mohlo být později

zahrnuto do konkrétních témat. Pokud to bylo nutné pro správné uchopení kódovaného výroku, snažila jsem se o zachování kontextu, v němž byl pronesen. Je také možné, že některý z kódů je zahrnut pod více než jedno nadřazené téma.

3) Hledání témat

V okamžiku, kdy byl celý datový soubor opatřen primárními kódy, bylo možné je začít řadit do systému vzorců, jakýchsi proto-témat. K tomu mi pomohly ilustrativní mentální mapy, díky nimž jsem si jednotlivé kódy a vztahy mezi nimi zobrazila ve formě „pavouka“, abych mohla postupně vygenerovat finální témata a subtémata a opět vztahy mezi nimi.

4) Přezkoumání témat

Vytvořená proto-témata i případná subtémata a k nim přiřazené kódy však bylo v některých případech ještě třeba upravit či předefinovat, některá byla příliš široce definovaná, jiná naopak úzce. Bylo nutné, aby kódy sdružené v jednom tématu tvořily navzájem konzistentní matici, pokud se tak nestalo, bylo nutné buď přepracovat téma samo o sobě anebo nezapadající úryvky přesměrovat do jiné skupiny. Základem však bylo najít hranici, podle které budou témata oddělena, ale tak, aby stále tvořila kompaktní celek. Když všechny tyto úkoly byly splněny, bylo možné postoupit k tvorbě tematické mapy a následně opakovat celý postup na vyšší úrovni, tedy porovnat relevanci jednotlivých témat i celé tematické mapy ve vztahu ke zkoumanému procesu coming outu.

5) Definování a pojmenovávání témat

V této fázi jsem již měla vytvořenou relevantní tematickou mapu, do níž logicky zapadala jednotlivá témata, každé se svou maticí kódů, připravená k analýze. U každého tématu bylo potřeba identifikovat jeho podstatu, tedy ne pouze parafrázovat jeho jednotlivé úryvky, ale popsat, co je na tématu zajímavé a proč a zasadit jej do širšího kontextu. Kvůli přehlednější struktuře obsahují některá témata i subtémata. Poslední fází tohoto procesu bylo vymýšlení stručných a výstižných názvů pro jednotlivá témata.

6) Tvorba zprávy

Závěrečná analýza poskytuje exaktní a precizní popis příběhu, který data v rámci témat i napříč tématy vypráví. Důležité také bylo ilustrovat, že dané téma je pro práci relevantní, především díky dostatečnému množství úryvků, které to dokazují. Tyto úryvky

by měly být jakousi esencí daného tématu, podporou jeho validity. Nejedná se však o pouhý popis dat, ale klíčové je získat odpovědi na výzkumné otázky propojováním interpretace s existující literaturou.

4.4 Etika výzkumu

Etický aspekt je pro jakýkoli typ výzkumu nesmírně důležitý a pro studie v oblasti psychologie to platí dvojnásob. Pro výzkum LGBTQ tematiky je etický aspekt vhodné mít na paměti, jelikož ve valné většině případů probíhá v sociálním kontextu, v němž jsou neheterosexuální lidé marginalizováni, a podstupují tak riziko vystavení se stereotypům a diskriminaci (Meezan & Martin, 2003). Jedná se tedy o zranitelnější populaci, než je běžné, která je vystavena potenciální patologizaci při necitlivé a zkreslené interpretaci výsledků. Hlavním cílem tak zůstává hippokratovské *primum non nocere*.

Základním aspektem zde prezentovaného výzkumu je důraz na to, aby nebyl (hetero)sexistický, a to v souladu s manuálem, který za tímto účelem vydala APA roku 1991 (Herek et al., 1991). Takový výzkum má následující charakteristiky:

- 1) je založen na takových výzkumných otázkách které jsou inkluzivní a varují se stereotypů a stigmatizace neheterosexuálních lidí
- 2) nepředpokládá, že chování a zkušenosti neheterosexuálních lidí mohou být vysvětleny pouze jejich sexualitou (neredukuje tedy komplexitu jejich self pouze na téma „odlišné“ sexuality)
- 3) je založen na – v rámci možností – reprezentativním vzorku, který je dostatečně heterogenní
- 4) v žádné fázi a priori nepředpokládá, že jsou lidé heterosexuální (při volbě metod či sběru dat apod.)
- 5) je prováděn bádajícími, kteří jsou dostatečně dobře informováni o neheterosexuálních komunitách
- 6) usiluje o maximální ochranu zúčastněných neheterosexuálních lidí a nemá na ně žádné negativní dopady
- 7) nahlíží na „odlišnost“ jako na přirozenou rozmanitost, ne jako na „deviaci“, „nedostatečnost“ či dokonce „defekt“

- 8) cíleně se vyhýbá používání (hetero)sexistického jazyka
- 9) pracuje s přiznanou subjektivitou zkoumajícího, limity výsledků výzkumu i jejich potenciálním zkreslením

Většina výše prezentovaných kritérií by se v souvislosti s vybraným tématem – které se přímo týká pouze ne-heterosexuálních lidí – mohla jevit jako zcela samozřejmá. Nicméně je potřeba tyto charakteristiky zdůraznit, protože v mnoha i podobně zaměřených studiích nebylo postupováno příliš senzitivně, především do okamžiku, kdy se v psychologii problematika genderové citlivosti a snaha vyvarovat se (hetero)sexistických výzkumů začala explicitně tematizovat (Herek et al., 1991, Crawford, 2018).

Tento výzkum se zabývá procesem coming outu, což je velmi niterné a potenciálně zneužitelné téma. Základním předpokladem proto bylo vytvoření bezpečného prostoru pro sdílení emocí a hlubinných obsahů, mimo jiné i prostřednictvím otevřenosti samotné badatelky i poskytnutí maximálního množství informací o studii. Samozřejmostí pak byla absolutní anonymita zúčastněných, o které byli všichni ujištěni ještě před začátkem výzkumu, což i ve dvou případech definitivně rozhodlo o jejich účasti. I v ostatních pěti případech se o etický rozměr výzkumu participující zajímali, bylo jim proto sděleno, že se rozhovory odehrají pouze za přítomnosti badatelky, jejich jména budou nahrazena náhodně přiřazenými pseudonymy, jakékoli další určující demografické údaje budou anonymizovány a zobecněny a přístup k původním datům nebude mít kromě nich a badatelky nikdo jiný. Nehrozí tedy nežádoucí „vyoutování“, které by minimálně participujícím z menších měst mohlo znesnadnit život. Další častou obavou byla i vlastní motivace badatelky, strategie k jejímu rozptýlení již byly nastíněny výše, včetně zdůraznění destigmatizačního stylu i cíle celé práce.

Všichni participující byli během přípravné fáze informováni o průběhu a okolnostech studie, možnosti kdykoli svou účast přerušit či ukončit a byli požádáni o souhlas jak s vlastní účastí ve výzkumu, tak s nahráváním rozhovorů na diktafon i jejich následným zpracováním. Posléze jim byl transkript rozhovorů zaslán ke „korektuře“, aby tak měli možnost cokoli doplnit či upravit, případně aby jim mohly posloužit jako prostor pro reflexi a seberozvoj.

5 Výzkumný soubor

Standardní postup výběru lidí participujících na výzkumu v oblasti LGBTQ psychologie je dle jejich vlastní sebeidentifikace, především s ohledem na respektování významů, které oni sami připisují své sexualitě a sexuální identitě (Clarke et al., 2010). S ohledem na výše prezentované studie o fluiditě sexuální identity, základním stavebním kamenem byla skutečnost, jak se participující identifikují *v současnosti*. Poněvadž se jednalo o kvalitativní výzkum, výběr vzorku nemohl proběhnout náhodným způsobem a byl uskutečněn kombinací kriteriálního výběru a sebevýběru. Náhodný výběr logicky nebyl možný, protože se jedná o specifickou a poměrně skrytou populaci, neexistuje žádný „seznam ne-heterosexuálních lidí“, z nějž by bylo možné vzorek vygenerovat apod. Další překážkou náhodného výběru je skutečnost, že je prakticky nemožné tuto populaci definovat, a jelikož není známé ani její rozložení (to se „mění“ například v souvislosti s tím, zda je společenské ovzduší přijímající či restriktivní), nepřicházel v úvahu ani výběr kvótní.

Jelikož se výzkum týkal populace ne-heterosexuálních lidí, bylo v první fázi zásadní zajistit, že v souboru budou obsaženy všechny kategorie, tedy gay muži, lesbické ženy i osoby, které se identifikují jako bisexuální, ideálně ve stejném počtu od každé kategorie. Dále jsem se rozhodla zahrnout také kategorii „pansexuální“, tedy lidi, které *„přitahují osoby bez ohledu na jejich genderovou identitu, ale ne nutně stejným způsobem nebo stejně intenzivně“* (Kadlecová et al., 2020, s. 117), a to za účelem zdůraznění inkuzivity a také skutečnosti, která se jako červená nit vine celou diplomovou prací, tedy že sexuální orientace je nutné pojímat jako kontinuum.

Tabulka 2 - Přehled participujících dle aktuální sexuální identifikace

Aktuální sexuální identita	Počet participujících
gay muž	2
lesbická žena	2
bisexuální žena	2
pansexuální žena	1

Dále bylo nezbytné, aby vybraní splňovali tři základní kritéria. Zaprvé, aby se narodili v České republice nebo aby zde prožili většinu života, protože se jedná o výzkum zaměřený na české prostředí. Zadruhé, již prožitý vnější coming out a to alespoň v nějaké formě a v nějakém prostředí (například v rodině, ve škole, případně v práci), aby tak bylo

možné zmapovat celý proces coming outu, nejen jeho vnitřní prožívání. Třetím kritériem bylo, aby se participující narodili po roce 1989. U kategorie věku jsem zvolila cílenou homogenitu, protože – jak jsem ilustrovala v teoretické části – proces coming outu je výrazně ovlivňován sociálními faktory a takto zásadní změna politického systému a rozvolňujícího se společenského ovzduší by se pravděpodobně výrazně promítla jak do prožívání vnitřního coming outu, tak i případného uskutečnění toho vnějšího. V tomto bodě pro mne bylo zásadní, aby všichni zúčastnění měli rovné politické podmínky.

Tabulka 3 - Přehled věkového rozmezí participujících

Věk	Počet participujících
22	2
24	1
25	1
27	2
28	1

Ve třetí fázi se již jednalo o sebevýběr. Populace ne-heterosexuálních lidí je tradičně méně viditelná a dohledatelná než lidé heterosexuální a nejinak tomu je i v české společnosti. Z poslední uskutečněné výroční zprávy spolku Prague Pride za rok 2019 vyplynulo, že v České republice zná někoho, kdo se identifikuje jako LGBTQ, pouze 28 % lidí (Prague Pride, 2020). Kontaktovala jsem proto různé spřátelené organizace, které se tématem coming outu zabývají, jejich spolupracovníky a spolupracovnice, i ne-heterosexuální lidi v mém okolí tak, aby bylo možné sestavit vzorek splňující výše prezentovaná kritéria. Někteří z oslovených účast ve výzkumu odmítli, protože v něm spatřovali jen malý přínos, měli pochyby o motivaci badatelky se takovým tématem zabývat, případně se obávali toho, jak budou jejich zkušenosti zobrazeny a za jakým účelem budou výsledky výzkumu použity. Všechny tyto nejistoty a strachy jsou mimochodem zcela v souladu s výsledky studie, kterou provedl Wheeler (2003), v níž identifikoval existenci tzv. těžko přístupných komunit, jejich strach z účasti na tradičním psychologickém bádání a z jeho výsledků pramenící stigmatizaci. Historická opodstatněnost těchto strachů jen dokládá nutnost provádět detabuizační a destigmatizující psychologické výzkumy, v nichž nebude na ne-heterosexuální lidi nahlíženo diskriminačním prizmatem.

Výzkumný soubor nakonec čítá celkem sedm lidí, kteří se identifikují jako ne-heterosexuální, pocházejí z různých částí České republiky, narodili se po roce 1989, již prošli vnějším coming outem, a s účastí souhlasili a byli k ní motivováni. Důležitou skutečností však zůstává, že výzkumný soubor je reprezentativní jen s ohledem na zkoumanou tematiku, nikoli vzhledem k celé ne-heterosexuální populaci.

Obecně byla pro můj výzkumný soubor klíčová snaha docílit jeho co největší heterogenity. To se týkalo několika faktorů, které jsou shrnuty v následujících tabulkách:

- 1) Místa, kde se participující narodili a kde strávili většinu života

Tabulka 4 - Velikost bydliště participujících

Velikost bydliště	Počet participujících
Město (nad milion obyvatel)	3
Město (do 10 000 obyvatel)	2
Obec (do 1000 obyvatel)	1
Obec (do 100 obyvatel)	1

- 2) Rodinného prostředí i bližšího okruhu vrstevníků (konkrétně zda jej vnímali jako akceptující či naopak restriktivní):

Tabulka 5 - Rodinné prostředí a okruh vrstevníků participujících

Rodina	Vrstevníci	Počet participujících
akceptující	akceptující	4
restriktivní	restriktivní	2
restriktivní	akceptující	1

- 3) Nejvyššího ukončeného vzdělání a jeho zaměření

Tabulka 6 - Nejvyšší ukončené vzdělání participujících

Nejvyšší ukončené vzdělání	Počet participujících
magisterské	2
bakalářské	3
středoškolské	2

Tabulka 7 - Zaměření vzdělání participujících

Zaměření	Počet participujících
humanitní	4
technické	1
přírodovědné	1
bez specializace	1

6 Výsledky

V této části budou v souladu s cílem výzkumu představeny výsledky tematické analýzy datového souboru čítajícího rozhovory se sedmi ne-heterosexuálními lidmi, a to formou postupného zodpovídání výzkumných otázek.

Otázka 1: Jaká témata procesu coming outu jsou oslovené skupině ne-heterosexuálních lidí společná?

Metoda tematické analýzy umožňuje prostřednictvím kódování rozhovorů vyhledat oblasti, které jsou dané skupině společné. Z tohoto procesu vykryštovala čtyři témata, která se v konkrétní podobě a pořadí vyskytovala u všech zúčastněných a hrála roli v jejich procesu coming outu. Těmito tématy jsou: uvědomění si své ne-heterosexuální orientace, vnitřní reakce na toto zjištění, vnější coming out a přijetí, každé ještě se svými příslušnými subtématy. Všechna čtyři témata budou nejprve popsána a v rámci odpovědí na zbývající výzkumné otázky dále porovnána se zdroji popsanými v teoretické části práce (především s konceptem osmi milníků) a uvedena do kauzálních souvislostí tak, jak je vnímali jednotliví participující.

1) Uvědomění aneb „*Heterosexualita asi fakt ne*“

Počátečním momentem procesu coming outu byl okamžik uvědomění si své ne-heterosexuální orientace. V rámci tohoto tématu je zajímavé si povšimnout jak doby, kdy uvědomění nastalo, tak i způsobu, jakým se odehrálo.

Doba uvědomění

Zde lze vyzorovat rozdíl mezi bi/pansexuálními ženami a zbytkem souboru. „Vyhranění“ participující si svou ne-heterosexualitu převážně uvědomili již ve školce:

Ve čtyřech až pěti letech jsem si to začala uvědomovat, mně to hlavně ani nepřipadalo divné. (Zdena, lesbická žena)

Moje první uvědomění toho, že jsem na holky, bylo už když mi bylo tak sedm. (Miluše, lesbická žena)

Už i ve školce vím, že jsem měl nějaké mokré sny. (Miloš, gay muž)

Na druhou stranu u bi- a pansexuálních účastnic k uvědomění došlo až během puberty či při studiu na vysoké škole:

U mě to přišlo celý vlastně tak hrozně pozvolna, protože já jsem si to, že vlastně nejsem úplně hetero začala uvědomovat myslím si poměrně pozdě (...), to mi bylo dvacet čtyři (Marcela, pansexuální žena)

Moment, kdy jsem to věděla na 100 %, byl vlastně až na vejšce. (Libuše, bisexuální žena)

Způsob uvědomění

Vedle období, kdy si zúčastnění začali svou ne-heterosexualitu uvědomovat, je zajímavé všimnout si také jakým způsobem se to přihodilo. Často byla hlavním faktorem první zamilovanost, případně tzv. **crushes**:

Tam jsem v těch patnácti měla kamarádku a začala se mi líbit, prostě jsem se zacrushovala. Tak to bylo pro mě takové uvědomění. (Alenka, bisexuální žena)

Ona předčítala nějaký text a během toho, co předčítala, tak já jsem si říkala, že ji miluju. A v tu chvíli, co prolítla tahle myšlenka, tak to klaplo, že to dává smysl, že kvůli tomu mám tyhle pocity okolo ní a kvůli tomu se mi nikdy nelíbili kluci. (Miluše, lesbická žena)

V jiných případech naproti tomu hrála klíčovou roli **sexuální přitažlivost** anebo jiná sexuální zkušenost, například sledování pornografie:

Najednou jsem byla singl a zjistila jsem, že flirtuju s kýmkoli bez rozdílu genderu (...), takže až v tu chvíli jsem si to zvědomila (Marcela, pansexuální žena)

Tři roky zpátky (pozn. ve dvaceti čtyřech letech) jsem potkala trans holku na začátku tranzice a říkala jsem si „Wow, ta se mi strašně líbí“, taková zajímavá kombinace femininních a maskulinních rysů a vím, že jsem si říkala, že mě sexuálně strašně přitahuje, a to byl ten moment, kdy jsem si řekla „Aha, OK, tohle se mi líbí, takže heterosexualita asi fakt ne“. (Libuše, bisexuální žena)

Když jsem se třeba díval na nějakou pornografii, tak ze začátku na heterosexuální, ale vím, že mě tam vždycky zajímal spíš ten kluk, pak se to přesunulo do takové bisexuální a pak už to bylo. (...) Mně to hodně pomohlo utřídit si mysl v tom, co se mi vlastně líbí. (Dušan, gay muž)

2) Vnitřní reakce

V okamžiku, kdy si participující zvědomili, že ne-heterosexualita je skutečně relevantní pro jejich život, nastalo období, kdy sami v sobě začali s tímto zjištěním pracovat. Toto „vnitřní řešení“ nabývalo různých podob, od pocitu, že je to zkrátka zcela přirozený fakt, kterým není třeba se dále zabývat, přes pochyby a pocity zmatku vyžadující dodatečné potvrzení, až po různou míru problematizace tohoto tématu. Všechny tyto reakce se navzájem ovlivňují a v určitý moment se mohly objevit i u jedné osoby. Stejně jako v případě uvědomění, i zde hrálo výraznou roli prostředí, které ovlivnilo způsob, jakým ne-heterosexuální člověk s tématem dál pracoval.

Přirozenost aneb „Bylo to takové normální“

Čtyři ze sedmi zúčastněných zmínily, že alespoň v nějaký okamžik, ať už během jejich vnitřní prvotní reakce nebo i později v souvislosti s liberálním vnímáním jejich sociální bubliny, považovaly svou ne-heterosexualitu za zcela přirozenou součást jejich osobnosti i života, rozhodně ne za téma, které by bylo třeba dále řešit a už vůbec ne problematizovat.

Mně to přišlo úplně přirozené, prostě jsem to takhle měla, mně to právě přišlo úplně normální, vůbec jsem nad tím nemusela přemýšlet nebo se stresovat, bylo to pro mě přirozenější. (Zdena, lesbická žena)

Nepřišlo mi to vůbec divné, ale já jsem nad tím tehdy vůbec nepřemýšlela, bylo to takové normální. (Libuše, bisexuální žena)

A ona mi říkala „Jo, to mají všechny holčičky v tomhle věku, z toho ještě vyrosteš.“ Tak já pořád čekala, že z toho vyrostu. A díky tomuhle vjemu od maminky, jsem si myslela, že to, co cítím vůči holkám, je normální. (Miluše, lesbická žena)

Pro mě osobně to nebylo nic, na čem bych měla pracovat, co by bylo nějak těžké, spíš jsem prostě jela na té vlně dál, protože to bylo v pohodě. (Alenka, bisexuální žena)

Pochyby aneb „No, a co když...?“

U většiny zúčastněných vyvolalo zvědomění si své ne-heterosexuality různě dlouhé – a často několikaleté – období pochyb, nejistoty, zda je toto téma skutečné a relevantní pro jejich život.

Jsem si říkala, možná to budu víc vědět, až budu s někým chodit, že třeba teď mi to přijde úžasné, ale až budu s někým chodit, tak budu vědět „Hm, tak na holky nejsem“, nějaké tři roky v kuse jsem pořád přemýšlela. (Zdena, lesbická žena)

Zmatek, to je takové nejlepší slovo, a ještě takové doufání v to, že to je jenom nějaké porovnávání. Asi jsem ze začátku nevěřil, že by to mohlo znamenat to, co to ve finále bylo (...). Jsem tam pořád měl takové to, „no a co když“, protože ta vidina toho asi jednoduššího života, tam pořád je. (Dušan, gay muž)

My jsme to celé tři roky neřešili, já jsem to dusil v sobě. (Miloš, gay muž)

Jsem měla takový hrozně stereotypní náhled na bisexualitu: že bisexualita je, že se ti líbí kluci i holky, což znamená, že to je padesát na padesát a že to musí být na úrovni chování. Takže jsem si říkala, že se nemůžu označit za bisexuálku, protože nejsem s tou holkou... (Libuše, bisexuální žena)

Období pochyb bylo často doprovázeno snahou **potvrdit** si prostřednictvím různých strategií **platnost** tohoto zjištění. Jedním z často zmiňovaných způsobů potvrzení byl nějaký druh zkušenosti s osobou stejného pohlaví/genderu, většinou ovšem nesexuálního charakteru:

Já jsem byl na prvním rande s klukem a v tu chvíli jsem si to potvrdil, „Ano, je to tak, jak jsem si to vždycky myslel, není co řešit“. (Dušan, gay muž)

A další den zase jsem byla hrozně zamilovaná do nějaké, už ani nevím, kdo to byl, a prostě „Wow, já jsem zamilovaná, nebyla to chyba“. (Zdena, lesbická žena)

Hodně to bylo o těch pocitech, ty se dostavovaly jen u těch holek a ti kluci, to byla nuda (Miluše, lesbická žena)

V teoretické části se zmiňují o mýtu „**nutnosti otestovat si svou sexuální identitu sexuálním chováním**“ (Calzo et al., 2011), o němž zúčastnění také přímo hovořili:

Nepotřeboval jsem sex s klukem, abych si to potvrdil, já i když koukal na porno, tak to bylo gay porno, a tohle jsem nikdy nepotřeboval. (Miloš, gay muž)

Já na to vždycky říkám: „Jak ty víš, že jsi hetero, když jsi ještě nebyl s holkou nebo s klukem?“. O tomhle já jsem nikdy nepochybovala, to tam prostě bylo. Určitě to někteří lidé potřebují, aby si byli jistí, ale pro mě to nebylo téma. (Alenka, bisexuální žena)

Na druhou stranu, sexuální zkušenost s osobou jiného genderu byla často ve vnitřním procesu důležitá: jednalo se de facto o klasické praktické **testování hypotézy**, kdy ji nepotvrdíme, ale můžeme ji vyvrátit:

Potřebovala jsem ten nejvíc fyzický důkaz, validní podklad. Jsem se snažila sblížit s hodně klukama a to nebylo těžké, tam byly párty, alkohol, ale díky takové jedné zkušenosti jsem zjistila, že jsem vážně jen na ty holky, že to nepůjde. Tahle zkušenost byla ta definitivní tečka, důkaz, že to nemůže být ono, hodně jsem se k tomu pak vracela (...) Srovnávám si to i s tím, že když jsem se s těma klukama líbala na tom tanečním parketu, tak já jsem se u toho hrozně nudila, jsem koukala do zdi. (Miluše, lesbická žena)

Jsem se velmi vyhýbal možnostem sexuální zkušenosti s holkama. Že to nebylo potvrzení, ale takové negativní vyloučení, že jsem nešel na tu druhou stranu. Nebo nějaké líbání v opilosti to ano, ale nic to se mnou nedělalo. (Dušan, gay muž)

Problematizace aneb „Přece nemůžu být úspěšná, když jsem homosexuální“

I v případech, kdy daná osoba vnitřně na zjištění reagovala akceptujícím způsobem, mohla se dostat do fáze, kdy celé téma začala v reakci na heteronormativní nastavení společnosti (a svého nejbližšího okolí) vnímat jako problém:

To už jsem si sama začala uvědomovat, že by to asi tak být nemělo, protože mi bylo vždycky přikazováno, že by holka měla chodit s klukama. (Zdena, lesbická žena)

Že to není úplně v pořádku nebo teda já, když se mi někdo líbil, tak jsem o tom nepřemýšlel jako to je špatné, to bych dělat neměl, prostě jsem to dělal, ale pak jsem nad tím přemýšlel a sám sobě jsem si ze začátku namluvil, že to je špatně (Miloš, gay muž)

Různá míra problematizace se objevovala i později, časté byly domněnky, že ne-heterosexualita je **špatně**, že se jedná o nemoc či úchytku, popisována byla i snaha silově se ne-heterosexuality zbavit prostřednictvím tzv. „konverzní terapie“ (coby jednoznačně nefunkční a škodlivé praktiky (ILGA, 2020). Tyto pocity participujících jsou důležité v souvislosti s meta-analýzou, kterou provedli Plöderl a Tremblay (2015), z níž vyplynulo, že ne-heterosexuálním lidem hrozí významně vyšší riziko vzniku deprese, úzkosti i sebevražedných pokusů či dokonáných sebevražd, především právě kvůli přetrvávající stigmatizaci.

Pro mě to byl hrozný problém, protože já jsem byla už odmalička zaměřená na kariéru, já jsem chtěla být úspěšná manažerka a tohle bylo něco, co to v mých očích strašně blokovalo. Že přece nemůžu být úspěšná, když jsem homosexuální. Ještě jsem to nikomu neřekla a hledala jsem si nějaké campy, kde bych se toho mohla zbavit, kde bych mohla ze sebe udělat zase hetero, abych tohle mít nemusela. (Miluše, lesbická žena)

Jsem si říkala: „To je divný, nemůžou se mi líbit holky, seš nemocná“. (Zdena, lesbická žena)

Říkal jsem si: „Nejsi teda ta norma“, a že je tam něco, co z mého tehdejšího morálního hlediska bylo špatně (...), že to je něco nečistého, pamatuju si takový pocit, že tohle je ne vyloženě špatné, ale nikomu o tom neříkej, to je tvoje tajemství... (Miloš, gay muž)

Vím, že když jsem se poprvé setkala s existencí homosexuálů, tak to bylo s tím, že to je nějaká úchylka, že ten člověk má něco špatně v mozku, že se nějak špatně vyvinul a má přeházené hormony a kvůli to mu se mu líbí tihle lidé. (Miluše, lesbická žena)

Problematizace ne-heterosexuality u několika zúčastněných vyústila v tzv. **heterohru**, tedy fázi, kdy člověk předstírá před okolím a/nebo před sebou, že je vlastně heterosexuální. Tato strategie zpravidla selhává (Smetáčková, 2020) a nejinak tomu bylo i v tomto výzkumu:

Já jsem chtěla hrozně zapadnout a být jako ostatní, protože tady mezi mými spolužáky to byl takový odsudek jakože „Ble, ona je lesba“, tak jsem se bála, co by o mně říkali, kdyby do toho byli zasvěcení. Takže jsem si tam hledala nějakého kluka, ale to jsme spolu spíš chodili nechodili, ono to bylo takové chození jako „Mám kluka“. (Zdena, lesbická žena)

Byla tam nějaká holka z vyššího ročníku a ona byla hezká a mně připadala jako takový idol, než že bych s ní něco chtěl mít... A v tu dobu jsem si myslel, že tohle je, že mám rád holku. (...) Já měl takový obrázek světa s tím, že já bych i třeba trpěl v nějakém vztahu jen aby to vypadalo hezky s tím, že tu sexualitu bych řešil někde jinde. (Miloš, gay muž)

3) Vnější coming out(y)

Dalším společným tématem, které participující považovali za důležité během svého procesu coming outu, byl okamžik, kdy se se vším svěřili druhé osobě. Nejednalo se však o jednorázové sdělení, ale o celou sérii vzájemně provázaných a na sebe navazujících momentů, které se v nějaké podobě objevily (a objevovat budou) v průběhu celého života

ne-heterosexuálních lidí. Jelikož byl vnější coming out i jedním ze základních kritérií výběru výzkumného souboru, je nasnadě, že je pro všechny také společným tématem. Určující jsou zde proto spíše jednotlivá opakující se subtémata: důvody pro vnější coming out, příprava na něj, první sdělení, jeho forma a důsledky vnějšího coming outu.

Důvody vnějšího coming outu

Opakujícím se důvodem pro sdělení byla – podle participujících ve výzkumu i podle výsledků Morris et al. (2001) a Legate et al. (2012) – potřeba **dosáhnout autenticity** v komunikaci i ve vztazích s druhými. Snaha o to, aby druzí znali celou osobnost člověka, nejen její části, aby zkrátka měli všechny podstatné informace o životě jim blízké osoby, včetně romantických vztahů a/nebo sexuální identity, o čemž ve studiích i zde hovořili především ženy. S tím souvisí i zmiňovaný „*lži-management*“ (Sloboda, 2016, s. 80) neboli potřeba hlídat si „kdo co ví“:

Bylo to hrozně svíravé, takové nepříjemné dusno, že to neví, pak už jsem měla takový ten pocit, že mě ten člověk nezná celou, protože neznají tuhle část, která sice nemusí být zas tak strašně důležitá, ale vlastně je. (...) Nepřišlo mi, že bych o tom mohla otevřeně mluvit, protože to nikdo nevěděl. Tak jsem se rozhodla zaplout do těch coming outů. (Alenka, bisexuální žena)

Stane se to tématem až v momentě, kdy s někým jsi a je to vážný vztah a chceš je přivést na večeri, a tam já bych nechtěla říkat „To je moje kamarádka“. (Libuše, bisexuální žena)

Dělám to, protože je to pro mě jednodušší, protože se nemusím hlídat, co komu řeknu, co komu neřeknu. (Marcela, pansexuální žena)

Dalším důvodem, proč se tzv. outovat, byla pro čtyři zúčastněné i snaha přispět ke zviditelňování tématu v okolí a následně i ke společenské transformaci v duchu předpokladu „čím více se „to“ bude říkat, tím méně to bude podstatné téma“. Vnější coming out nepojímali jako cíl, ale jako cestu – pointou pro ně nebyl primární vnější coming out, kdy člověk svou ne-heterosexualitu sdělí okolí, ale spíše jakýsi sekundární, kdy jej využívají **jako prostředku** k dosažení něčeho jiného (například detabuizace).

Je za tím takový ten cíl „Hele, když o tom budu mluvit, tak to budu víc normovat v té společnosti“ a mám tendenci být více otevřená. (...) Už to teď využívám spíš jako prostředek než něco, co by pro mě bylo těžké, tak to najednou přestává být téma. Protože chápu, že to

je téma, když se o tom nemluví, ale ve chvíli, kdy se ve veřejném prostoru bude víc mluvit o ne-hetero vztazích, tak vlastně fakt ten coming out vlastně ztrácí smysl. (Marcela, pansexuální žena)

Když se to nebude říkat, tak to už navždy bude téma, kvůli kterému se budou vyhazovat lidi. (Miluše, lesbická žena)

Lidé, kteří mají takový nedobry názor, často nikoho osobně z té komunity neznají a ono to osobní působení dokáže některé ty věci změnit, dokáže to to myšlení aspoň někdy trochu posunout. (Alenka, bisexuální žena)

Já ten coming out vidím jinak, spíš je to takový politický aktivismus, že chci, aby to bylo normalizované. (Véronique, bisexuální žena)

Příprava na vnější coming out(y)

Období před vlastním sdělením – ať již prvnímu člověku anebo posléze i dalším – charakterizovala jakási **sondáž** potenciálních reakcí okolí i způsobu, jakým je zde neheterosexualita vnímána. V různých prostředích (v rodině, u vrstevníků, v práci) tento screening nabýval různé podoby a na základě jeho výsledků se konkrétní osoba ke sdělení buď definitivně odhodlala, anebo ji to od jejího rozhodnutí „vyoutovat se“ naopak odradilo.

A pak byl Pride, tak jsem sledovala reakce rodičů a bratrů a kamarádů a v sousedství, jestli na to nadávají nebo ne, takže podle toho jsem si říkala, jestli to má cenu říkat nebo ještě počkat. (Zdena, lesbická žena)

Většinou záleží na tom, co okolí říká. Třeba v práci to nebudu říkat, protože tam byla jednou jedna a oni ji tam děsně pomlouvali, jak je neschopná, a ještě je teplá. (Zdena, lesbická žena)

Jsem si ji ozkoušela na těch peticích (pozn. petice za Manželství pro všechny), co si o tom myslí a jestli by to nechtěla podepsat a ona, že jo, že se jí to hrozně líbí, že už jí s tím někdo zastavil na ulici, ale to že spěchala do krámu a nestihla to podepsat. Tak to jsem si říkala, že to je super, že teda babička překvapila. (Alenka, bisexuální žena)

Opakujícím se motivem tohoto před-období byla celá škála negativních pocitů plynoucích z potenciální a případně z nepředvídatelných reakcí okolí. Explicitně participující zmiňovali **strach, obavy a nervozitu**, a to i v případech, kdy jejich předchozí sondáž

přinesla pozitivní výsledky, a dokonce i tehdy, kdy žádnou neprováděli, protože a priori očekávali přijímající reakce.

Byl to takový strach, já myslím, že ho má spousta lidí, že i když si myslíte, že vás ti lidi přijmou, tak si říkáte, co když ne... Takže ten strach tam byl velký... (Alenka, bisexuální žena)

A v té době jsem měl samozřejmě bobky. Báł jsem se, ale většina z těch obav byla vnitřní, že jsem si je sám dal, protože jsem měl takovou představu o ideálním čistém životě, fakt debilní... (Miloš, gay muž)

Neříkám, že to bylo jednoduché, byl jsem hodně nervózní, ale věděl jsem, že jde jen o to to říct a dobré, víme o tom a v pohodě. (Dušan, gay muž)

Několikrát jsem to měla připravené, jak a kdy jí to řeknu, ale nikdy jsem se k tomu nedokázala dokopat, vždycky jsem z toho nakonec vycouvala, protože prostě ta nervozita. (...) Jsem měla hrozný strach, jak teda bude reagovat, protože jsem si to vůbec nedokázala představit. (Alenka, bisexuální žena)

Já v sobě pořád měla ten strach, že mě lidi nepřijmou. (...) Jsem se hrozně bála, že kdyby to zjistily spolužačky, tak se přede mnou nebudou chtít převlékat na tělocvik, bála jsem se té jejich reakce, že by jim to mohlo vadit a mohly by mě odstrčit. (Miluše, lesbická žena)

První vnější coming out

U těch zúčastněných, kteří měli rozhodnutí o prvním sdělení druhé osobě ve své režii, jsem se zaměřila na to, kdo touto osobou byl. Ve třech případech se jednalo o nejlepší kamarádku, v dalších dvou o matku a v posledním o babičku. Výsledky se tak shodují se studii Rosario et al. (2004) a Ryan et al. (2015), dle nichž se opakovaně ukazuje, že se lidé častěji svěřují nejprve svým vrstevníkům a až poté rodičům. Jedná se však o pouhou ilustraci u dané skupiny ne-heterosexuálních osob, v žádném případě tento poznatek vzhledem k malému výzkumnému vzorku nelze považovat za validní.

Na rozdíl od studie Martos et al. (2015), popsané v teoretické části, u participujících v tomto výzkumu nebyl zjištěn rozdíl mezi gay muži, lesbickými ženami ani bisexuálními či pansexuálními účastnicemi v délce intervalu mezi vnitřním a vnějším coming outem. Srovnání s výsledky této studie je však pouze ilustrativní, jelikož výzkumný vzorek o sedmi lidech různé sexuální identity není dostatečně reprezentativní.

Forma vnějších coming outů

Participující popisovali dvě různé formy vnějšího coming outu, které volili především podle prostředí, v němž se odehrál, a podle odhadované míry závažnosti, kterou mu recipient či recipientka bude přikládat.

Pokud předpokládali, že sdělení bude přikládána velká důležitost a bude mít v tom daném prostředí zásadní dopad, volili spíše **coming out coby ceremoniál**, tedy explicitní připravované „vyoutování se“, typicky v rodině:

Já mám ve zvyku si všechny konverzace plánovat a tohle jsem měla naplánované úplně nejvíc ze všech konverzací. Víím, že jsme nějak stály u auta a prostě jsem jí dala nacvičenou přednášku, pak jsem řekla, že jsem na holky. (Miluše, lesbická žena)

A pak prostě přišel takový den a já jsem si říkal, ani nevím proč, ale prostě musím to říct mamce... A já jsem jí to řekl a ona mi to doted' omílá – to jsou takové ty jako oblíbené zážitky nebo já nevím – že jsem k ní přišel a řekl jsem „Mami, já ti musím něco říct, ale až ti to řeknu, tak mě asi nebudeš mít ráda...“ (Miloš, gay muž)

A už jsem to začala oznamovat i kamarádkám – „Líbí se mi holky, neboj ty ne, ale holky obecně.“ (Zdena, lesbická žena)

Druhou formou byl tzv. **coming out mezi řádky**, kdy z rozhovoru či jednání nenuceně vyplynulo, že se daný člověk neidentifikuje jako heterosexuální, což kladlo na všechny zúčastněné menší nároky a odehrávalo se zpravidla v předpokládaném přijímajícím prostředí:

Strašně ráda dělám to, že úplně mezi řečí, na nějakém příkladu prostě, řeknu třeba: „No, a když jsme s mojí holkou řešily tohle, tak to se nám nepovedlo vykomunikovat“. (Marcela, pansexuální žena)

Neměla jsem ten coming out nějak naplánovaný, prostě kamarádka měla maturiták a byla tam jedna holka v obleku a já jsem tam řešila, že je fakt cool a že se mi líbí. (Alenka, bisexuální žena)

Já i teďka, když lektoruju online, tak mám na zdi za sebou velkou duhovou vlajku, takže to nikoho moc nepřekvapilo... (Marcela, pansexuální žena)

A já mámě řekla „Hele, ale já si taky možná jednou přivedu holku, tak není úplně OK, abys tohle říkala.“ (Libuše, bisexuální žena)

Tuto formu hodnotili jako přirozenější, preferovanější a pro celý proces vhodnější – ačkoli ne vždy možnou – i sami participující:

Obecně se to téma těch vztahů hodně řeší ve společnosti a je mnohem jednodušší se zapojit a vyoutovat přes něj než: „Hele, jsem queer, teďka mám coming out“. Je to víc mimovolné. (Alenka, bisexuální žena)

Já nemám rád takový ten ceremoniál, kdy se připravuju „Tak já to teda dneska večer řeknu“, takové to oznamování nemám rád. (...) Já právě nechci, aby to došlo k tomu, že to bude takovéhle velké sdělení (Dušan, gay muž)

Zcela specifickou formou vnějšího coming outu, kterou tematizovala většina participujících (konkrétně v pěti případech) byl tzv. **sekundární vyoutování**, tedy že někdo z lidí, kterým se se svou ne-heterosexualitou sami svěřili, tuto informaci bez jejich vědomí, účasti či svolení předal dál. Takové jednání bylo participujícími vnímáno negativně, buď přímo jako zrada anebo jako zničení možnosti vlastním rozhodnutím dosáhnout autenticity ve vztahu s druhým člověkem.

Zeptala jsem se ho: „Máma ti to řekla, že jo?“, „Jo, řekla mi to.“ Ona mě ochudila nejenom o coming out u táty, ale i u bráchy, u kamarádek, ona to řekla úplně všem a já jsem neměla možnost to v tom okolí, kde byla moje máma, nikomu říct sama, tam to všem řekla ona. (...) To mám pořád jako takovou velkou zradu, to asi zůstane napořád. (...) Rozhodně jsem proti tomu, aby se lidi outovali tím způsobem, jakým jsem já byla vyoutovaná maminkou. (Miluše, lesbická žena)

Samozřejmě, že to dopadlo úplně tak, jak jsem nečekala, brácha zavolal mamku, že jí musí něco říct a přímo přede mnou jí to řekl. Tak já jsem si říkala „Pane Bože, to je trapný, on mě vyoutoval“. (Zdena, lesbická žena)

A pak takový ten velký coming out před celou rodinou jsem neměla na svědomí já, ale moje drahá sestra... (Marcela, pansexuální žena)

Ač jsem jí prosil, aby to nikomu neříkala – ne, že bych se bál, ale prostě jsem to ostatním v rodině chtěl říct sám – tak jsem se pak vrátil z lyžáku a věděla to celá rodina.

Takže mi s tím na jednu stranu zjednodušila práci, ale na druhou stranu to bylo takové divné, protože všichni věděli, ale nikdy jsme se o tom nebavili. (Dušan, gay muž)

Důsledky vnějšího coming outu

V případech, kdy se participující na svůj vnější coming out soustavněji připravovali, celé téma problematizovali a obávali se reakcí okolí, zaznamenali následně jak pozitivní, tak „samozřejmě“ i negativní důsledky – jak psychické, tak i ze strany okolí. Nutno však podotknout, že v součtu s těmi zúčastněnými, kteří svou ne-heterosexualitu za problém nepovažovali, **pozitiva** vnějšího coming outu převládala. To může být nicméně ovlivněno výzkumným souborem, poněvadž ačkoli participující nepocházeli ve většině případů z anonymnějšího a liberálnějšího prostředí Prahy, v nějaké fázi života se sem přestěhovali a setrvali zde až do současnosti.

Tenhle coming out před nimi mi pomohl se uvolnit, abych se přestala chovat tak napjatě, co když tohle zjistí... Byla to hrozná úleva. (Miluše, lesbická žena)

Pak, když se to stalo, tak nastala úplná extáze, že jako jsem to konečně řekl a už to tak je, bylo to super, cítil jsem se vážně dobře, takový úspěch. (Miloš, gay muž)

Když jsem jim to pak řekla, tak to naopak ještě prohloubilo ty vztahy, ze začátku to bylo awkward (pozn. trapné), ale pak jsem si padly do oka, a teď si pořád scházíme. (Miluše, lesbická žena)

To je hlavní důvod, proč jsem se odstěhovala do Prahy, aby mi to nemuseli, no, ne zakazovat, ale kdo ví, co by na mě kdo chtěl zkoušet. (Zdena, lesbická žena)

4) Přijetí

Posledním společným tématem procesu coming outu bylo přijetí ne-heterosexuální orientace, které lze vnímat ve dvou rovinách: **přijetí sebe sama a přijetí okolím**. Participující obě tyto roviny tematizovali jako navzájem se přímo ovlivňující a neoddelitelné, například, že přijetí sebe sama ústilo ve větší lehkost reflektovanou v okolí a/nebo že přijetí okolím podpořilo vnitřní práci s procesem.

Třeba na střední, když se profláklo, že jsem na kluky, tak tím, že jsem si dokázal ze sebe dělat srandu, tak jsem tím u nich získal respekt, že se uvolnila nálada... Když viděli, že to neberu vážně, tak byli taky v pohodě, ale to bylo až ke konci gymplu. (Miloš, gay muž)

Myslím si, že je hrozně důležité ty prvotní reakce vidět, protože když jsou dobré, tak to tomu člověku hrozně zvedne sebevědomí, a já jsem ty příznivé reakce měla. (Miluše, lesbická žena)

Já už mám tak zvnitřněné, že je pro mě totálně automatické o tom s kýmkoli mluvit, že pro mě by to bylo totálně nezvladatelné, vůbec bych to nedokázala skrývat, i kdybych chtěla. (Marcela, pansexuální žena)

Především pozitivní přijetí okolím vnímali participující jako **pomyslné ukončení procesu coming outu**, což se shoduje s modely i osmi milníky prezentovanými v teoretické části, zároveň to však neznamená, že by coming out jako proces – včetně formování sexuální identity anebo sdělování v různých prostředích – někdy mohl být zcela ukončen.

Vždycky si takhle s někým píšu a říkám si, jaké mám štěstí, protože člověk dostane pod ruku a pod oči další příběhy a není to jednoduché. Přijde mi, že v některých ohledech jsem si tím proplula dobře. (Alenka, bisexuální žena)

Ted' je to prostě úplně v pohodě, když se otevře nějaké téma o vztazích, tak to úplně klidně řeknu, že mám přítelkyni. (Miluše, lesbická žena)

Pro mě osobně to téma není, já vím, že jsem na kluky jak po sexuální stránce, tak po té afektivní, takže tohle mám úplně uzavřené, to neřeším. Ale co nemám úplně vyřešené je taková ta jednoduchost, se kterou to prezentuju na ten vnějšek. To pořád nemám stoprocentně vyřešené. (Dušan, gay muž)

Jako potvrzení přijetí sloužilo ne-heterosexuálním lidem například **představení partnera či partnerky** v tom daném prostředí, především v rodině:

Za další týden nebo za dva jsme tam (pozn. u babičky) už byly s přítelkyní na večeri a jako super. A pak jsem jí říkala, že je super, že je takhle v pohodě. (Alenka, bisexuální žena)

Bavíme se o tom normálně, moje rodina i poznala jednoho mého přítele. (Dušan, gay muž)

Dneska jsme všichni strašně v pohodě, táta se s přítelkyní baví, povídají si o počítačích, hrozně si to sedlo, často tam jezdíme. Ta naše rodina, která byla taková

problémová, tak jsme se dostali do bodu, že to je v pohodě, ale chtělo to zvykání. (Alenka, bisexuální žena)

Moje máma má přítelkyni hrozně ráda, myslím, že mnohem radši než toho bývalého přítele, že jí to mnohem víc dává smysl a že jí je to vážně jedno, že to je holka. Že v momentě, kdy poznají toho člověka, tak už je jim jedno, jaké další má atributy, pokud to je někdo, kdo je fajn. To samé babička. (Libuše, bisexuální žena)

Další formou potvrzení bylo také **proaktivní vyptávání se** okolí na vztahy daného člověka, případně na jakákoli témata spojená s ne-heterosexualitou. Z toho bylo možné usuzovat, že se v tomto konkrétním prostředí a s touto konkrétní osobou nejedná o tabu či jinak negativní záležitost.

Mám ted' tu jistotu doma, že vím, že tam je to fakt v pohodě, třeba jak jsem to řekl tomu tatškovi, tak on se snažil být otevřený, že se mě pak i párkrát zeptal „Co kluci?“, když jsem přijel na návštěvu, a to bylo fakt velký, jsem z toho měl radost. (...) Tatka má třeba nějakou narážku na anální sex, je to prostě otevřené, bavíme se doma o všem. (Miloš, gay muž)

Bratři jsou s tím úplně v pohodě, oba dva, starší se mě na to furt vyptával. (...) Tam nejsou žádné kecy typu, že budu pořád sama. (Zdena, lesbická žena)

A máma se mě pak zeptala, jestli to je moje přítelkyně. Tak to bylo to potvrzení, že to bere. (Marcela, pansexuální žena)

Otázka 2: Které aspekty oslovené skupině ne-heterosexuálních lidí proces coming outu usnadňovaly?

Napříč participujícími se objevovalo několik aspektů, které jim celý proces coming outu či některou jeho část usnadnily. Jednalo se především o přítomnost dalších ne-heterosexuálních lidí v okolí účastníka či účastnice, o jakousi ne-heterosexuální normativitu jejich sociální „bubliny“ a také o podporu druhých a pozitivní reakce na vnější coming out.

Ne-heterosexuální lidé v okolí

Jak jsem již uvedla výše, v České republice zná někoho, kdo se identifikuje jako LGBTQ, pouze 28 % lidí (Prague Pride, 2020). Toto číslo ukazuje na přetrvávající neviditelnost těchto lidí v české společnosti, kdy se z různých důvodů rozhodnou nesdělovat nikomu svou sexuální či afektivní preferenci. Byli to však právě viditelní ne-heterosexuální lidé v okolí, kteří usnadňovali zde zúčastněným jejich vlastní proces:

A s nimi jsem se začala bavit a tím, že jsem se konečně seznámila s nějakými lidmi, kteří byli ohledně té – já nechci říkat homosexuality – prostě lidi, kteří byli otevřeně členové té LGBTQ komunity a brali to hrozně pozitivně, takže já jsem vlastně díky nim dokázala sama sebe přijmout. (Miluše, lesbická žena)

Nakonec jsem už měla nějaké kamarády ve své třídě a věděla jsem, že někdo z jejich rodiny je anebo že jim to je úplně fuk, (...) takže už to bylo tak nějak jedno... (Zdena, lesbická žena)

Když jsem se dostala do tohoto kruhu (pozn. LGBTQ lidí), najednou bylo úplně v pohodě se bavit o tom, komu se líbí, kdo a může to být kdokoli. (Alenka, bisexuální žena)

To (pozn. setkání s LGBTQ komunitou) mi pomohlo nabrat sebevědomí, i jsem to začala říkat víc lidem okolo mě a už to bylo většinou dobré. (Miluše, lesbická žena)

Ne-heterosexuální normativita

V opozici k výše popsané obecně nastavené heteronormativitě české společnosti (očekávání, že všichni jsou heterosexuální), v některých případech participující popisovali až opačné nastavení jejich sociální „bubliny“, tedy vlastně ne-heteronormativitu, kdy v jejich nejbližším okolí, u jejich vrstevníků, byly všechny preference a typy vztahů natolik normalizované, že vlastně nebyly ani tématem. To jim usnadnilo vnitřní práci s uvědoměním

i celkové přijetí, měli zkrátka jistotu, že ne-heterosexualita není (alespoň v tomto konkrétním prostředí) „problém“:

V téhle skupině se nějakou náhodou sdružila i spousta queer lidí. Takže já už od začátku měla nějakou skupinu, kde jsem věděla, že tohle téma je v pohodě, vlastně normální, což zpětně беру jako strašnou výhodu. (...) Dřív, než já jsem začala uvažovat sama o sobě, tak už jsem věděla, že tahle kamarádka chodí s tamtou, takhle že je bi, a potom jsem do toho skočila bez jakýchkoli mých vnitřních obav, což беру hrozně hezky. (Alenka, bisexuální žena)

Vlastně já v té době, když jsem zjistila, že jsem queer, nebo když jsem si to přiznala, tak jsem už byla na (název školy) na humanitním oboru, kde prostě jsou teplí všichni, nebo je to tam tak daný normálně, že to prostě fakt není téma, že to není takové, že by někdo vlastně předpokládal, že jsem hetero. (Marcela, pansexuální žena)

Lidi, kterými jsem byla nejvíc obklopená nebo na mě měli největší vliv, tak nebyli hetero. Takže já jsem od malička měla normalizované věci, které jsem považovala za heterosexuální a ony vůbec nebyly. To bylo úplně převrácené. Ale zároveň jsme to nijak slovně netematizovali, že to byl takový obláček, taková mlha, která prostupovala úplně všechno, ale ani já a možná ani ostatní si toho nebyli vědomí. (Libuše, bisexuální žena)

Podpora okolí a pozitivní reakce

V okamžiku, kdy se člověk rozhodl k vnějšímu coming outu, důležitou roli v dalším vývoji hrála reakce druhé strany, především rodiny a nejbližších vrstevníků. Pokud alespoň v jednom případě byla pozitivní, přijímající, podporující, ne-heterosexuálnímu člověku to dodalo jistoty, a celý proces mu tak usnadnilo.

A vlastně na to ani nebyla nějaká reakce, prostě to tahle skupina věděla a jelo se s tím dál, tím jsem nabrala další vědomí toho, že to pro některé lidi vážně není big deal a že se nemusím bát. (Alenka, bisexuální žena)

No a jinak u kamarádů to procházelo většinou fakt pozitivně, tak jsem mohla zažít jinou stránku než u těch rodičů, bylo tam spíš to pochopení. (Zdena, lesbická žena)

Takže jak je to doma v pohodě, tak mám tu jistotu a nikde mi to nevadí... Jakože nechodím a neříkám „Hej, jsem gay“, ale když na to přijde, tak mi to nevadí... (Miloš, gay muž)

*A babička, ona má takový hippie přístup ke všemu, že všechno je v pohodě, má tě ráda takovou, jaká jsi, můžeš jí říct cokoli a hrozně mě podporovala ve všem, co jsem dělala, ve všem, co jsem chtěla být, tak jsem vždycky věděla, že můžu a že jí to vždycky můžu říct.
(Libuše, bisexuální žena)*

Podle Slobody (2016) a Smetáčkové (2020) jsou faktory, které nejvíce usnadňují proces coming outu, právě osobní znalost jiných ne-heterosexuálních lidí, viditelnost „vyoutovaných“ známých lidí ve veřejném prostoru, tendence sama sebe nestigmatizovat a nevnímat sexuální orientaci/identitu jako zastiňující ostatní složky osobnosti. Co se týče vnějšího coming outu, za zásadní Smetáčková považuje pojmout jej jaksi mimochodem, ne jako speciální ceremoniál. Posledním faktorem, který zmiňuje, jsou dostatečné znalosti a vědomosti o ne-heterosexuálních tématech, jejichž absenci participující zmiňovali komplementárně jako aspekt, který jim proces coming outu ztěžoval.

Otázka 3: Které aspekty oslovené skupině ne-heterosexuálních lidí proces coming outu ztěžovaly?

Na druhé straně, participující také popisovali aspekty, které jim proces coming outu ztěžovaly. Komplementárně k výše uvedenému, znesnadňující faktory byla absence ne-heterosexuálních lidí v okolí, absence (relevantních) informací a odmítnutí a negativní reakce ze strany druhých lidí.

Absence ne-heterosexuálních lidí v okolí

Pokud se v okolí participujících nenacházeli žádní další lidé, kteří by se otevřeně hlásili ke své ne-heterosexuální identitě, měli tím ztíženou jak vnitřní reakci na své uvědomění, tak případně i přijetí.

Hrozně pomalu jsem se s tím smířovala a pro mě jednou z největších obtíží bylo, že jsem nikdy jiné homosexuály nepoznala. Já byla jediný homosexuál, kterého jsem znala. (Miluše, lesbická žena)

U nás v obci bydlí hodně lidí, co jsou věřící, a ještě velká část je starší obyvatelstvo, takže samozřejmě stará škola a „teplá“, to samozřejmě neexistuje. (Zdena, lesbická žena)

Já jsem vlastně neznal nikoho v mé věkové kategorii, kdo by byl na kluky a věděl bych to o něm, takže možná z toho důvodu to tak dlouho trvalo a asi jsem se i trochu bál těmto situacích vycházet vstříc. (Dušan, gay muž)

Absence informací

Dalším faktorem, který participujícím ztěžoval celý proces coming outu a především vnitřní práci s uvědoměním, byla absence relevantních informací o ne-heterosexualitě, především tedy takových, které by téma zbytečně neproblematizovaly, nestigmatizovaly či nepomáhaly k vytváření negativních stereotypů. Nejednalo se však pouze o absenci informací, nýbrž také (a někdy hlavně) o informace zcela negativní, homofobní a bifobní, nerespektující a ani netolerující jakoukoli orientaci odlišnou od té heterosexuální. V rodině, nejbližším okolí i ve veřejném prostoru zúčastněným chybělo jak dostatečné, tak právě především *adekvátní* zastoupení LGBTQ témat, které by jim i jejich okolí pomohlo celým procesem projít bez zbytečných negativních pocitů.

Nikdy mi nebylo vysvětlené, co to vlastně je, někdo to někdy přirovnával k nějaké úchylce a já jsem si říkala, že přece nemůžu být úchyl. Táhlo se to se mnou celou střední

a po malých krocích se to ve mně srovnávalo, jsem se s tím smiřovala. (Miluše, lesbická žena)

Já nevěděla, jak si dát anonymní okno a kdybych tam napsala do vyhledávače: „Jsem asi teplá“, tak mamka by mě asi zabila... Takže jsem nevěděla, jak si o tom mám hledat informace. (Zdena, lesbická žena)

Já jsem tehdy vůbec nevěděla o bisexualitě, jsem si prostě myslela, že buď jsi hetero nebo jsi lesba. Věděla jsem, že nejsem lesba, takže jsem si myslela, že jsem hetero. (Libuše, bisexuální žena)

Myslím, že je velká škoda, že je tak malá osvěta, že hodně lidí hlavně v těch vesnicích si myslí, že to je porucha. Jedna moje učitelka dokonce říkala, že když je holka homosexuální, tak za to můžou rodiče, ona byla freudistka, že za to může hlavně otec. (Miluše, lesbická žena)

Absence stereotypy nezátížených informací konkrétně o bisexualitě a pansexualitě ve veřejném prostoru a celková marginalizace těchto identit souvisí podle Rust (2002) s „opožděným“ uvědoměním. Calzo et al. (2011) za důvod považuje snahu pochopit komplexitu takové přitažlivosti. Všechny účastnice oba tyto důvody samy zmiňovaly:

Já myslím, že kdybychom byli v Praze, tak nám to asi dojde dřív. (...) To prostředí hrálo roli v tom, že jsem si to uvědomila pozdě. (Marcela, pansexuální žena)

Až na vejšce jsem narazila na interpretaci bisexuality jako něčeho, co nemusí být na úrovni jednání. Bylo tam, že tě přitahují muži i ženy, že můžeš být zároveň bisexuální a zároveň asexuální, hrozně jednoduše to tam vysvětluje, že to je fluidní atd. A to byl můj vnitřní CO, že jsem si říkala „Aha, tohle fakt jsem“ (Libuše, bisexuální žena)

Je nějaké očekávání, že jsi hetero a moc nepřemýšlíš, že by to bylo jinak. Nějací kluci se mi líbili, vlastně ani ne víc nebo míň než holky, ale člověk o tom nepřemýšlí, že by mohl chodit i s holkou. (Alenka, bisexuální žena)

Odmítnutí a negativní reakce okolí

Stejně jako přijetí a podpora měly moc celý proces usnadnit, odmítnutí a negativní (či zpochybňující) reakce druhých jej mohly zpomalit nebo ztížit, především co se rozhodnutí „outovat se“ dál týče. Pokud odmítnutí v jednom prostředí bylo „vyrovnáno“ přijetím v jiném, jeho celkový psychologický efekt se mohl zmenšit, nicméně i v takovém

případě zde zůstala ne-heterosexuální orientace buď explicitně stigmatizována a odmítána nebo v „lepší“ případě tabuizována a pojmána jako skutečný kostlivec ve skříni, znemožňující stoprocentní autenticitu v tom daném vztahu/prostředí.

A mamka: „No, tak my si ještě promluvíme večer“ a nebylo to dobrý, nebylo to pěkný. A pak to říkala tatkov, a ten jí na to prý odpověděl, že jsem ho zklamala, ale pak už jsme se o tom nebavili. A mamka mi pak říkala, že jestli si to nerozmyslím, tak se odstěhuju z domu, že přece chodím celou dobu do kostela. Tak jsem říkala: „Tak já půjdu pryč, já se stejně odstěhuju, neboj se.“ (Zdena, lesbická žena)

V práci si na to dávám majzla. (...), se s tím úplně nechci chlubit, nepotřebuju, aby mě někdo kvůli tomu pomlouval. (Zdena, lesbická žena)

Teda okolí na mě mělo vliv, jakože když ti někdo řekne, že jsi buzna, tak se to v tobě samozřejmě drží. (Miloš, gay muž)

Řekla jsem mu (pozn. otci), že mám přítelkyni. A on mi na to odpověděl větu, kterou budu mít asi vypálenou navždy, řekl mi, že to bylo zřejmé. Tak jsem se ho zeptala, co si o tom myslí a on mi řekl, že to, co si myslí, to stejně nic nezmění a nikdy mi to vlastně neřekl. Já jsem z tohohle hovoru byla úplně rozbitá... (Alenka, bisexuální žena)

Právě odmítnutí ze strany rodiny, sourozenců a/nebo vrstevníků a z toho pramenící riziko sociální izolace, stejně jako negativní a stereotypní obraz ne-heterosexuálních lidí v médiích a v představách veřejnosti jsou podle Smetáčkové (2020) hlavními faktory, které ztěžují proces coming outu, jelikož negativně přispívají k obavám a strachům, které daný člověk prožívá.

Otázka 4: Ve kterých aspektech odpovídá proces coming outu u oslovené skupiny mezníkům z teoreticko-literární části a ve kterých se liší?

Výše prezentovaná témata v některých aspektech odpovídají osmi mezníkům popsaným v teoretické části, ale v mnohém se liší. Především se ukázalo, že u zkoumané skupiny je možné mezníky zredukovat na čtyři témata (uvědomění si své ne-heterosexuální orientace, vnitřní reakce na toto zjištění, vnější coming out a přijetí). Co se zbývajících mezníků týče, některé byly v procesu důležité pro jednoho či dva participující, nevyskytovaly se však napříč celým výzkumným souborem (či jeho většinou). V následující části budu podrobněji ilustrovat, v jaké podobě se osm mezníků u participujících objevilo.

V rozporu s výsledky studií z teoretické části o dvou třetinách ne-heterosexuálních lidí, kteří byli v dětství považováni za genderově non-konformní (D'Augelli et al., 2008), následkem čehož se stupňoval jejich pocit odlišnosti od ostatních dětí (Savin-Williams & Cohen, 2015), ve zkoumané skupině vnímanou odlišnost popisovali pouze dvě osoby, nikdo ale v souvislosti s následnou problematizací tématu:

Já jsem se jako bavil se všemi, ale zároveň jsem byl trochu na okraji, kor v tom klučičím kolektivu, když byl tělocvik, tak všichni hráli fotbal a já chtěl dělat gymnastiku. (...) Ted' z toho nemám žádné trauma, ale nikdy jsem tam nezapadal. (Miloš, gay muž)

Já jako malá jsem byla úplně tomboy, běhala jsem s klukama, házela kamínky do oken, lezla po stromech a trhala si kalhoty. Já jsem si odmalička mnohem víc rozuměla s klukama, takže i proto mi dávalo smysl, když se začalo bavit o nějakých vztazích, tak být s těma klukama. (Libuše, bisexuální žena)

Období první přitažlivosti ke stejnému pohlaví/genderu se – podle očekávání plynoucích z teoretické části – výrazně odlišovalo u gay mužů/lesbických žen a u bisexuálních/pansexuálních participantek. Zatímco u první skupiny záleželo spíše na nastavení okolí a případné negativní vnitřní reakci, u druhé bylo snazší takovou přitažlivost bagatelizovat až ignorovat, byla totiž „vykompenzována“ podobnými pocity i vůči lidem opačného pohlaví/genderu. To popisuje i jedna z bisexuálních účastnic výzkumu:

Já jsem věděla, že se mi líbí holky, ale vždycky jsem si říkala, že to není důležité, byla jsem hrozně heteronormativní, to je taková nějaká totální slepota, jakože je důležité, že se

mi líbí ti kluci a nějak jsem úplně opomíjela... Takové konfirmační zkreslení, úplně jsem opomíjela ty věci, které jsem měla jinak. (Libuše, bisexuální žena)

Mezníky zpochybnění předpokládané heterosexuality a tvorba sexuální identity byly u zkoumané skupiny natolik provázané, že oddělovat je by nutně hrozilo neadekvátním redukcionismem. Poněvadž byly blíže popsány výše (v rámci témat nazvaných uvědomění a vnitřní reakce), zde se budu věnovat tématu fluidity sexuality a způsobu, jakým zkoumaná skupina nahlížela na „škatulky“ sexuálních identit:

Už se přímo neškatulkuju do toho „jenom na holky“, ale už je mi to asi jedno... Jak se tomu říká, pansexuální nebo bisexuální, mně už je to nějak jedno, ty škatulky. (Zdena, lesbická žena)

Já jsem vždycky řekla, že nejsem lesba, že je mi to jedno a ty škatulky mi nejsou sympatické, i když jsou někdy nápomocné. (Alenka, bisexuální žena)

Ty preference se mi hodně mění, ale asi v tom nemám žádný vysledovatelný pattern (pozn. vzorec). Ale rozhodně si myslím, že jsem v tomhle fluidní nebo nevyhraněná, a i kdybych odted' už byla jenom s klukama nebo jenom s holkama, tak sama sebe budu pravděpodobně identifikovat jako pansexuálku. (Marcela, pansexuální žena)

Zatím používám bisexualitu jako nálepku, i když já ty nálepky nemám ráda. (...) Přijde mi, že ty kategorie jsou super, mají funkci a nesou důležitý význam, ale kdybys žila v utopické společnosti, tak prostě všichni jsou lidi a je to jedno... (Libuše, bisexuální žena)

O tématu fluidity sexuality hovořily ve výzkumu pouze ženy (kterých ale také bylo ve výzkumu více), což souvisí s longitudinálními studiemi Diamond (2003, 2006, 2008), z nichž díky kombinaci kvantitativních a kvalitativních metod vyplynulo, že ženská sexualita je více fluidní a méně rigidně směřovaná k jednomu genderu než ta mužská. To ale samozřejmě může souviset s odlišnou genderovou socializací dívek a chlapců, případně s vyšší tolerancí k „sexuálním experimentům“ s lidmi stejného pohlaví u žen než u mužů.

Celé téma fluidity, kategorizace a vnímané „nelogičnosti“ škatulek propojila s procesem coming outu jedna z účastnic, která zároveň naznačila de facto absurditu celého konceptu „zveřejnění sexuální orientace“:

Nikdy jsem neříkala „Hele mami, já jsem bisexuální“, teda máma to zrovna věděla, ale ostatní, těm jsem to nikdy neřekla, nebyl to coming out ve stylu „Hele, mám to takhle“,

ale „Hele, mám přítelkyni“. I proto mi přijde, že coming out jako nějaké sdělení „Hele, tohle je moje sexualita“ mi vlastně nedává smysl. (Libuše, bisexuální žena)

Co se týče sexuálního chování, již výše vyvrácený mýtus nutnosti se jeho prostřednictvím „otestovat“ však neznamená, že by ne-heterosexuální lidé v tomto výzkumu neměli zkušenost(i) s osobami opačného pohlaví a že by pro ně sexuální chování nebylo v procesu coming outu důležité. Všech pět žen takovou zkušenost mělo (což se ale u bisexuálních a pansexuálních účastnic dá předpokládat), na rozdíl od mužských účastníků, kteří se jí (i záměrně) vyhnuli. Vyšší počet žen se shoduje s výsledky studií Rosario et al. (1996), Maguen et al. (2002) i Diamond et al., (2016), kteří jej dávají do souvislosti s odlišnými požadavky kladenými na sexualitu žen a mužů a s tím související větší plasticitou ženské sexuality.

Milník vnějšího coming outu u zkoumané skupiny byl podrobně popsán v rámci předchozí výzkumné otázky. Aspektem, kterému však nebyla věnována pozornost, přestože s nesnázi této fáze souvisí, jsou tzv. mikroagrese. Tyto „nevinné“ poznámky či „vtipy“ – v tomto případě plynoucí z heteronormativního předpokladu, že každý muž chodí s ženou a naopak – mohou být velmi zraňující a ne-heterosexuálního člověka „zablokovat“. Nadal et al. (2016) ve své meta-analýze přiblížené v teoretické části popsal konkrétní příklady mikroagresí; právě jeden typ explicitně zmiňoval jeden účastník výzkumu, který jej zároveň považoval za klíčový faktor pro své rozhodnutí „outovat se“ (či ne) druhým:

Co teda úplně nesnáším a co mě vždycky tak jako zablokuje, je, když se mě někdo zeptá, jestli mám nějakou buchtu nebo přítelkyni. Třeba nedávno se mě jeden žoviální zdravotní bratr ptal: „Máš holku?“, „No, nemám“, „Ty tak dobře pícháš a nemáš holku, tak to my ti tady nějakou najdeme, nějakou sestřičku“. A tohle já nesnáším, protože to bylo první den a já mu neřeknu hned první den, že nechci sestřičku, že bych radši nějakého bratra. Ale přeju to a pak mám do budoucna pocit, že je to takové divně přešlé a o to hůř se mi to otvírá a nějak hůř se to vyvrací. (...) Nemám rád tohle, že mě berou za heterosexuálního. (Dušan, gay muž)

Co se týče sedmého mezníku – partnerských vztahů – čtyři účastnice výzkumu se v průběhu svého procesu coming out alespoň na nějakou dobu uchýlily k hraní tzv. heterohry, tedy zastírání své sexuální identity vztahem s osobou opačného pohlaví. Pro celý proces je ale klíčové mít možnost autenticity, která se může zrcadlit v rovině „skutečných“ partnerských vztahů. V teoretické části jsem uvedla, že role, jakou partnerské

vztahy hrají v celém procesu, je zatím polem téměř neprozkoumaným, v rámci výzkumu jsme se na něj proto s participujícími zaměřili podrobněji.

Partnerské vztahy pro participující plnily především roli jakéhosi katalyzátoru vnějšího coming outu, kdy díky vztahu nastala možnost „vyoutovat se“ dříve a/nebo spontánněji než bez něj:

Potom nastalo to, že já jsem si našla přítelkyni, takže to téma začalo být daleko aktuálnější, protože schovávat vztah a schovávat potencionální vztah, to už je něco jiného. (Alenka, bisexuální žena)

Asi by ten moment, kdy bych řekl, že to je přítel a ne kamarád, by přišel dřív u nějakého pevného vztahu, asi by to nebylo hned najednou, ale asi by to urychlilo ten proces. (Dušan, gay muž)

Ten vnější coming out je s tím vztahem jednodušší, protože je to pak strašně mezi řečí, že se v práci baví kolegyně o manželích a ty se zapojuješ do konverzace se svou přítelkyní. (Miluše, lesbická žena)

Specifickou funkci hrály vztahy pro bi- a pansexuální účastnice. Pokud byly od počátku ve vztahu s mužem, neměly potřebu zpochybňovat svou heterosexuality, čímž se jim znesnadnilo vnitřní uvědomění:

To, že mě nikdy nenapadlo to problematizovat, je myslím hodně specifické tím prvním vztahem. (...) Vlastně jsme se utvrzovali v tom, že je to úplně normální v tom hetero vztahu a on že si představuje, že má sex s klukama a já že mám sex s holkama. (Marcela, pansexuální žena)

Vztah s mužem je také jasně definoval v očích ostatních, a boural tak potřebu vnějšího coming outu:

Já právě chodila s jedním klukem, tak ta potřeba nebyla tak silná, jsem si říkala „Vždyť je to jedno, stejně chodím s klukem, tak co se tady budu...“ (Alenka, bisexuální žena)

Tím, že se neidentifikuju jako lesba, ale jako pansexuálka a mám i nějaké vztahy s muži, tak to je pro mě dost často snadno zamaskovatelné, že když prostě nechci, tak se nemusím všem úplně odhalovat. (Marcela, pansexuální žena)

Ale díky tomu, že jsem byla vdaná a byla jsem s klukem, tak mě ke konci všichni považovali za heterosexuálku. A teď mám přítelkyni, a to byl první moment – protože já předtím neměla žádný dlouhodobý vztah s holkou, jenom takové kratší random věci, ale nikdy ne vztah – kdy jsem to musela začít tematizovat aspoň s nějakými lidmi. (Libuše, bisexuální žena)

Komplementárně, vztah se ženou bisexuální účastnice také definoval v očích ostatních a buď jim pomáhal přidat této zneviditelňované kategorii na vážnosti anebo naopak k její marginalizaci přispíval:

Myslím, že to je jednodušší a lidi to berou vážněji, když jim řeknu „Jsem ve vztahu s holkou“, než když řeknu, že jsem bi... A zvlášť u té bisexuality. (Alenka, bisexuální žena)

Já jsem stoprocentně proud člověk, ale když jsi ve vztahu, tak se do něj schováš. Když někdo teď bude vědět, že mám přítelkyni, tak neví, jaká je moje sexualita a pravděpodobně si řeknou, že jsem lesba, protože mám přítelkyni. (Libuše, bisexuální žena)

Posledním mezníkem prezentovaným v teoretické části bylo přijetí a syntéza. Ačkoli jej i v tomto výzkumu nějakým způsobem tematizovali všichni zúčastnění, což je podrobně rozebráno výše, je zde nutno zdůraznit, že – především díky studiím o fluiditě sexuality – proces coming outu nemůže být nikdy zcela ukončen a syntéza nově objevovaných složek identity a sexuality se může opakovat po celý život.

Shrnutí výsledků

Výsledky výzkumu sedmi ne-heterosexuálních lidí do třiceti let pocházejících z České republiky pokrývají celé kontinuum možných způsobů prožívání procesu coming outu od jeho pojmání coby absolutní katastrofy a snahy o „konverzní terapii“ až k představě, že celý coming out vlastně nemá žádný význam a že se jedná o umělý konstrukt, který by neměl být vůbec potřeba.

Celý komplexní proces coming outu byl strukturován výzkumnými otázkami a odpověďmi na ně, je však třeba mít neustále na paměti, že v případě takového způsobu zkoumání se nelze vyvarovat (místy i značné) simplifikace.

První tabulka shrnuje čtyři společná témata, o nichž participující hovořili a která vykryštovala díky metodě tematické analýzy, včetně jim příslušících subtémat a elementárního popisu:

Tabulka 8 - Čtyři společná témata

1) Uvědomění	
Doba uvědomění	ve školce/v adolescenci
Způsob uvědomění	crushes/sexuální přitažlivost
2) Vnitřní reakce	
Přirozenost	konfirmace/testování hypotézy negativní pocity/heterohra
Pochyby	
Problematizace	
3) Vnější coming out(y)	
Důvody	autenticita/jako prostředek
Příprava	sondáž/strach
První sdělení	vrstevníkům
Forma	ceremoniál/mezi řádky/sekundární vyoutování
Důsledky	pozitivní
4) Přijetí	sebe sama/okolím
	„ukončení“ procesu
	potvrzení přijetí

Další tabulka sumarizuje aspekty, které proces coming outu participujícím usnadňovaly a které naopak ztěžovaly, tedy výzkumnou otázku číslo dvě a tři. Tyto aspekty jsou do jisté míry komplementární, proto je zde uvádím spolu tak, aby bylo možno pozorovat jejich určující význam pro průběh procesu coming out u oslovené skupiny:

Tabulka 9 - Usnadňující a ztěžující aspekty

Usnadňující aspekty	Ztěžující aspekty
Ne-heterosex. lidé v okolí	Absence ne-heterosex. lidí
Ne-heterosex. normativita	Absence informací
Podpora a pozitivní reakce	Odmítnutí a negativní reakce

Poslední tabulka reflektuje osm mezníků popsaných v teoretické části práce a způsob, jak je pojímali participující v tomto výzkumu. Jedná se nicméně pouze o jakousi výšeč výsledků – doplnění podtémat daného mezníku – které ještě nebylo popsáno v rámci odpovědí na první tři výzkumné otázky:

Tabulka 10 - Srovnání s osmi mezníky

Pocit odlišnosti	marginální
Přitažlivost ke stejnému pohlaví/genderu	LG x B identity
Zpochybnění předpokládané heterosexuality	fluidita
Tvorba sexuální identity	„škatulky“
Sexuální chování	LB ženy x G muži
Vnější coming out	mikroagrese
Partnerské vztahy	katalyzátor/zástěrka
Přijetí a syntéza	neukončené?

7 Diskuse

Srovnání výsledků výzkumu se studii z teoretické části i s jinými výzkumy bylo podrobněji představeno již v předchozí kapitole. Zde se proto budu soustředit na rozbor validity výzkumu, na jeho limity, ale i silné stránky a na náměty k dalšímu bádání.

7.1 Validita výzkumu

Metodologové Lincoln a Guba navrhli čtyři základní kritéria hodnocení validity kvalitativního výzkumu (Hendl, 2016). Prvním z nich je *kredibilita* zajištěná především dostatečným trváním studie, konzultacemi s nezainteresovanými osobami a kontrolou dat participujícími ve studii. Vlastní výzkum probíhal po dobu dvou měsíců, analýza dat poté po dobu dalších dvou, celý postup byl pravidelně konzultován s vedoucí práce a dalšími odborníky na kvalitativní výzkum (viz poděkování) a data byla zaslána ke kontrole všem účastníkům a účastnicím studie. Dalším kritériem validity je *transferabilita* neboli možnost použít vyzkoumané závěry i pro jiné podobné případy, jde vlastně o analogii zobecnitelnosti v kvantitativním výzkumu, kde ji zajišťuje náhodný výběr, což u kvalitativní studie logicky není možné. Zde se jedná spíše o významy, které participující připisují vlastním zkušenostem a prožitkům, účelem není vytvořit generalizace o většině populace (Clarke et al., 2010). Výsledky se tak týkají jen výzkumného vzorku, lze nicméně předpokládat, že podobným procesem s podobnými aspekty/tématy/milníky bude procházet většina ne-heterosexuálních lidí z českého legislativního, kulturního a společenského prostředí, stejně jako lze předpokládat, že v celkové populaci by se objevila i témata nová. Třetí kritérium nazývá Hendl (2016) *hodnověrností*, již zajišťuje revize, kdy druhý expert či expertka kontroluje celý proces; zde je do určité míry zajištěna právě výše zmíněnými odbornými konzultacemi. Posledním kritériem je *potvrditelnost*, tedy vlastně objektivita studie jako takové. Nejedná se o „objektivitu“ bádajícího, jejíž dosažení de facto není možné, protože v jakémkoli kontextu se vždy vyskytnou určitá zkreslení, i když se jich snažíme vyvarovat. U studie, která je potvrditelná, tak jde především o možnost posoudit adekvátnost celého procesu i získaných poznatků, k čemuž musí být potřeba dostatečné množství informací.

7.2 Limity výzkumu

Za největší limit vlastní studie paradoxně považuji již její samotné téma. Pokud o procesu coming outu hovoříme jen v souvislosti s ne-heterosexuálními lidmi, jedná se ve své podstatě o diskriminační a stigmatizující praktiku, což vyvolává riziko pokračující psychologizace (a s ní spojené potenciální patologizace) této skupiny. Vhodnější by bylo

coming out pojmát jako proces uvědomování si a případného sdělování své sexuální orientace a identity, kterým by měl projít každý člověk, a nečinit tak rozdíly mezi heterosexuálními a ne-heterosexuálními lidmi. Nicméně v aktuálním nastavení české většinové společnosti je coming out u druhé jmenované skupiny stále specifický, na kterýchžto specifických je tento výzkum postaven. Přesto však je třeba znovu upozornit na skutečnost, že genderová identita ani sexuální orientace by se neměla a priori předpokládat; heteronormativní předpoklad by měl být nahrazen spíše širokou paletou možností, které jsou individuálně možné. Proces coming outu proto považuji za ve své podstatě **umělý konstrukt**, který by v jinak nastaveném majoritním společenském ovzduší nebyl vůbec potřebný, ba ani smysluplný. V tomto výzkumu se tato skutečnost jasně projevovala u těch participujících, kteří měli okolo sebe přijímající a respektující sociální „bublinu“ – v takových prostředích pro ně (alespoň vnější) coming out nebyl vůbec tématem.

Další slabinou každého výzkumu, který mapuje komplexní proces – zde proces coming outu a v něm intervenující faktory – je nutný redukcionismus. Výsledky jsou nezbytně zjednodušeným přehledem společných styčných bodů a témat, o nichž participující hovořili, a úplné vyčerpání tématu nebylo ani možné, ani nebylo cílem. Metoda tematické analýzy umožnila společná témata jak vyhledat, tak provázat mezi sebou a zaměřit se na faktory, které proces usnadnily a ztížily. Výsledná čtyři témata – přestože byla společná všem zúčastněným – tak v žádném případě nepředstavují ucelenou teorii o procesu coming outu; jedná se spíše o ilustrativní základní kámen k dalšímu, komplexnějšímu a rozsáhlejšímu, bádání v této oblasti.

Co se týče metod získávání dat, je třeba hlouběji analyzovat pozici insidera, kterou jsem si cíleně zvolila na základě předchozí detailní rešerše literatury a způsobu provádění LGBTQ výzkumu (Kitzinger, 1987, Dunne, 1997, Hash & Cramer, 2003) a participujícím ji následně explicitně sdělila. Může totiž být jak výhodou, tak nevýhodou a i přesto, že podle mého názoru v tomto případě zvítězily benefity, je třeba upozornit i na rizika takové badatelské pozice. Domněnka, že badatel, který se sám identifikuje se zkoumaným tématem či skupinou, není schopen vést „nezkreslený“ výzkum a že jen outsider (neboli „někdo zvnějšku“) si může všimnout toho, co je důležité, je už v psychologickém výzkumu překonána. Především u LGBTQ studií se jedná ve valné většině případů o výhodu, především co se přístupu k potenciálním participujícím a jejich výběru týče (Clarke et al., 2010). V současnosti se jazýček vah naklání jednoznačně ve prospěch bádajících-insiderů, protože jsou schopni vést senzitivnější výzkum LGBTQ populace. Pokud se totiž sami

identifikují jako LGBTQ, mají oproti bádajícím mimo tuto skupinu jedinečnou šanci využít své vlastní zkušenosti k obohacení výzkumného procesu, zvýšit kredibilitu výzkumu a zajistit si důvěru jeho potenciálních účastníků (Pitman, 2002). Nelze však předpokládat, že pokud se badatelka sama otevřeně identifikuje jako ne-heterosexuální, participující ji budou automaticky vnímat jako „jednu z nich“. Tento potenciální benefit pozice insiderky je totiž výrazně zmírňován statusem výzkumnice i dalšími aspekty její identity a přístupu, a to i v nehierarchickém výzkumu, který jsem rozebírala v přechozích kapitolách (Clarke et al., 2010).

Výhody „pohledu zvnitřku“ jsem osobně spatřovala především ve snazším přístupu k potenciálním zúčastněným, možná i větším přehledu o tom, kde je vlastně hledat, a posléze i v jejich větší motivaci se studie účastnit; právě vyšší motivaci díky otevřeně definované pozici badatelky několik participujících přímo zmínilo ještě v „náborové“ fázi. Fakt, že se se zkoumanou skupinou sama identifikuji, mi nepochybně umožnil lépe se vžít do situace a pocitů participujících, podnítit je tím k větší důvěře, upřímnosti a otevřenosti a nahlížet proces podobným způsobem jako oni. Také se domnívám, že mi tato skutečnost dopomohla k větší citlivosti na určitá témata, situace, otázky, či poznámky, kterých si outsider nemusí všimnout, a k většímu pochopení pro určité normy, které v dané skupině platí.

Na druhou stranu je možné, že jsem ze své pozice insiderky opominula některé skutečnosti, které jsou pro skupinu ne-heterosexuálních lidí specifické, zajímavé a unikátní, kterých by si naopak nezainteresovaný badatel všimnout mohl. Explicitně jsem se zaměřila na riziko identifikace s participujícími a případný mylný dojem, že chápu jejich obsahy a prožitky bez sekundárního ověření; v mnoha případech jsem se proto ještě doptávala na upřesňující podrobnosti. Dalším aspektem bylo riziko sociální dezirability, tedy potenciální obava participujících z dojmu, který zanechají na člence jejich „komunity“ (Reinharz, 1992). Tohoto rizika jsem si byla zvýšeně vědoma po celou dobu výzkumu, a snažila jsem se proto vytvořit bezpečné a otevřené prostředí pro autentický projev participujících s ujištěním o samozřejmosti anonymity následného zpracování výsledků.

Při vlastních rozhovorech hrály roli i nerovné technické podmínky, během nichž se odehrávaly. Tři z nich proběhly naživo, čtyři online; z důvodu zpřísnění restriktivních opatření kvůli pandemii Covid-19 nebylo možné naživo pokračovat. Platforma Facebook, přes niž online rozhovory proběhly, působila občasně technické potíže, které zhoršovaly plynulost rozhovorů. Virtuální prostředí je také více odosobněné, což sice mohlo být

pro některé zúčastněné i komfortnější, avšak u tak niterného tématu jako je proces coming outu, to nepovažují za vhodné.

Další limity, které je třeba zmínit, se týkají výzkumného souboru. Ačkoli se jednalo o účastníky a účastnice pocházející z různých prostředí a koutů České republiky, v určitý moment svého života všichni přesídlili do Prahy, kde většina z nich (pět ze sedmi) začala studovat na některé z vysokých škol, z tohoto pohledu je tak soubor v konečném důsledku značně homogenní. Při výběru potenciálních participujících také hrozilo riziko, že ti nejvíce motivovaní k účasti budou zároveň ti více viditelní v LGBTQ „komunitě“, kteří jsou do ní aktivněji začleněni. Dvě účastnice se skutečně identifikují jako aktivistky, nicméně dalších pět participujících nikoliv. Je také třeba zmínit, že v souboru převažují ženy – poměrem pět ku dvěma – a že absentují bisexuální muži. Celkovou převahu žen nepovažují za problém, protože se jedná o v psychologickém výzkumu historicky podstudovanou skupinu: meta-analýza všech psychologických studií publikovaných mezi lety 1975 a 2009 ukázala, že ne-heterosexuální lidé byli zahrnuti v méně než jednom procentu výzkumů a lesbické a bisexuální ženy mají statisticky významně menší pravděpodobnost než gay a bisexuální muži se takových studií zúčastnit (Lee & Crawford, 2007, 2012). Naproti tomu absenci bisexuálních mužů považují za podstatnější slabinu výzkumu, především v souvislosti s popsanou fluiditou sexuality, která je tematizována více u žen a bylo by přínosné pozorovat, jakým způsobem o ní hovoří muži.

7.3 Silné stránky výzkumu

Za nejsilnější stránku této studie považují analogicky ke slabinám – a de facto paradoxně – skutečnost, že se jedná o destigmatizující a inkluzivní výzkum zaměřený na dlouhodobě podstudovanou skupinu ne-heterosexuálních lidí. Jakýkoli pozitivní LGBTQ výzkum může být aktem jak sociální změny, tak může být aktem i politickým, protože stále existuje v různých prostředích tlak na to, aby se takové výzkumy vůbec neprováděly (Clarke et al., 2010).

Z výsledků výzkumu jasně vyplynulo, že hlavním faktorem, který participujícím nejvíce ztížil proces coming outu a způsobil jeho vlastně zbytečnou problematizaci, byla **absence relevantních informací o ne-heterosexuálních tématech** v okolí toho daného člověka. To platí i opačně, pokud bylo v okolí relevantních, pozitivních a adekvátních informací dostatek, přímo se to otisklo do lehkosti celého procesu. Tato korelace (či přímo kauzalita) by sice vyžadovala další vědecké bádání, nicméně již z těchto výsledků je

evidentní, jak velký význam má nenucená prezentace LGBTQ témat a absence stereotypizace a patologizace rozmanitosti. Důraz na nutnost osvěty o sexuální rozmanitosti i jistou „liberalizaci“ výuky těchto témat ve školství považuji za jedno z hlavních poselství této práce.

Co se týče metodologických pozitiv, výše rozebíraná „vnitřní“ pozice badatelky, otevřenost a odhalování vlastní genderové identity a/i sexuální orientace je považováno – i přes všechna rizika – za „best practice“ LGBTQ výzkumu usilujícího o autentičnost a detabuizaci (Asher & Asher, 1999). Snažila jsem se tak vytvořit bezpečné prostředí pro svobodné sdílení, včetně nehierarchického vztahu badatelka-participující: k těm jsem po celou dobu studie přistupovala jako k subjektům, ne k „objektům zkoumání“ (Reinharz, 1992), což reflektuji i ve volbě používaných termínů – participující (nikoli respondenti). Velký důraz jsem kladla také na svou pozicionalitu a ukotvení v rámci vědeckého bádání, vědoma si svých zkrslení pramenících ze studia humanitních oborů a konstruktivistického paradigmatu zpochybňující existenci „objektivních pravd“.

Poněvadž se může jednat – a ve většině případů tomu tak skutečně bylo – o citlivé a osobní téma, zvýšený důraz jsem kladla na etiku výzkumu a prevenci patologizace jakéhokoli druhu. Všichni participující byli ujištěni o anonymitě studie a souhlas se svou účastí explicitně ústně potvrdili, což bylo zaznamenáno na diktafon. Písemný souhlas vyžadován nebyl. K vlastním datům samozřejmě neměl přístup nikdo kromě badatelky a audionahrávky i transkripty budou smazány v okamžiku odevzdání práce.

S výše zmíněnou citlivostí souvisí i důraz na citlivost genderovou a na inkluzivní přístup, včetně preference genderově inkluzivních gramatických tvarů jako participující (nikoliv generického maskulina „participanti“, mimo jiné i proto, že většina zúčastněných byly ženy). Osoba badatelky-ženy s sebou také nese další potenciální výhody: participující se otevřeněji svěřují s osobními a niternými tématy, do kteréžto kategorie proces coming outu patří, ženu mohou vnímat jako méně ohrožující a participantky se mohou cítit více pochopené, dále pak existuje stereotypní předpoklad o ženách coby empatických a dobrých tazatelkách, který však v okamžiku výzkumu může být užitečný (Letherby, 2003).

7.4 Náměty k dalšímu výzkumu

Prezentovaná studie mapující proces coming outu u ne-heterosexuálních osob a její výsledky otevřely značné množství otázek. Jejich zodpovězení není cílem této práce, za přínosné považuji již položení takových dotazů samo o sobě.

Výzkum se zaměřil pouze na ne-heterosexuální lidi narozené po roce 1989 kvůli předpokladu, že během restriktivního socialistického režimu probíhal proces coming outu odlišným způsobem, především co se vnějšího coming outu týče. Tuto strategii jsem však zvolila pouze za účelem vyvarovat se přílišné heterogenity výzkumného souboru. Ověření platnosti tohoto tvrzení a zmapování průběhu procesu coming outu u těch ne-heterosexuálních lidí, kteří jej tematizovali před Sametovou revolucí, proto považuji za logický námět k dalšímu zkoumání.

Ze stejného důvodu této studii chybí určitý intersekcionalní přesah. Kvůli limitovanému rozsahu práce i velikosti výzkumného souboru do výzkumu nebyly zahrnuty další národnosti a etnika žijící v České republice (například ne-heterosexuální osoby romského původu), lidé jiné barvy pleti než bílé nebo osoby s handicapem. Absenci intersekcionality považuji za jeden z hlavních limitů této práce, ale zároveň za potenciální téma dalších výzkumů, protože právě násobné sociální znevýhodnění může hrát v procesu coming outu výraznou roli. Případná rozsáhlejší studie obsahující větší počet zúčastněných a systematicky pracující s faktory jako gender, třída, kultura, „rasa“, handicap či věk, která by mapovala společná témata v procesu coming outu, by nepochybně měla význam jak pro teoretické bádání v této oblasti, tak i pro praktickou aplikaci poznatků.

Co se týče praktické aplikace vyzkoumaných poznatků, výše zmiňuji, že za zásadní považuji korelaci mezi množstvím adekvátních informací o ne-heterosexuálních tématech ve veřejném (i soukromém) prostoru a problematizací vnímání a prožívání celého procesu u konkrétních ne-heterosexuálních lidí. Jedná se však o jakousi „proto-korelaci“, kterou je třeba podrobit dalšímu a rozsáhlejšímu bádání. Kdyby se totiž ukázala jako pravdivá, mohla by posloužit jako další argument neoddiskutovatelnosti probírat tato témata v rámci standardní sexuální výchovy na školách a zbavit je jejich marginálního statusu. To však již souvisí s celkovým přístupem k tématu sexu a sexuální výchovy na českých školách a alarmujícími údaji mapující studie ČSÚ z roku 2020, v níž například 40 % dotázaných studujících uvedlo, že o sexu jako takovém se ve škole nedozvědělo vůbec nic (ČSÚ, 2020).

8 Závěr

Diplomová práce mapuje průběh procesu coming outu s důrazem na témata, která se v tomto procesu u ne-heterosexuálních lidí opakují. Po úvodní části, kde je vysvětlena základní terminologie klíčová pro správné uchopení tématu ne-heterosexuality i pohledu LGBTQ psychologie obecně, následuje přehled současného stavu vědění v oblasti coming outu. Základ tvoří modely Cass a Weinberga, popisující proces coming outu u homosexuálních, respektive bisexuálních lidí, které se však ukázaly jako nedostatečně komplexní a v současné době byly nahrazeny osmi mezníky, které se mohou (ale nemusí) v nějaké individuální podobě během procesu objevit. Těmito mezníky jsou: pocit odlišnosti, přitažlivost ke stejnému pohlaví/genderu, zpochybnění předpokládané heterosexuality, tvorba sexuální identity, sexuální chování, vnější coming out, partnerské vztahy a přijetí a syntéza. Výzkumná část vychází z těchto osmi mezníků, zaměřuje se nicméně na to, zda a jakým způsobem se proměňují u skupiny sedmi ne-heterosexuálních lidí žijících v České republice. Přínosnou se díky tematické analýze ukázala být redukce původního počtu na čtyři témata – uvědomění, vnitřní reakce, vnější coming out(y), přijetí – určující je však spíše jejich provázanost a faktory, které proces coming outu usnadnily a které jej naopak ztížily. Zde je potřeba zdůraznit klíčovou roli, jakou v problematizaci tématu jednotlivými participujícími hrála absence adekvátních informací o ne-heterosexuálních lidech v jejich okolí a ve veřejném prostoru. Tato kauzalita, která se ve výzkumu ukázala pouze v hrubých obrysech, je tak prostorem pro další zkoumání v této oblasti, především právě v české společnosti, v níž na destigmatizaci ne-heterosexuality stále není kladen dostatečný důraz. Celá studie zároveň umožňuje lépe pochopit mechanismy, které na ne-heterosexuálního člověka působí v heteronormativně nastaveném prostředí a generují nejen daná čtyři témata a nutnost jejich zpracování, ale nutí značnou část populace, aby procházela v podstatě zbytečným procesem, při němž si musí zvědomit, tematizovat a v mnoha případech i problematizovat „odlišnou“ sexualitu.

Ačkoli se diplomová práce snaží být na nejvyšší míru inkluzivní, tematika je natolik obsáhlá, že postihnout celou komplexitu procesu coming outu není možné a určitá míra redukcionismu je nevyhnutelná, jednak kvůli šířce vlastního tématu, jednak kvůli omezenému rozsahu diplomových prací. Měla by proto být považována spíše za jeden z dílků, které přispívají k mapování ne-heterosexuální mozaiky ve vědeckém bádání.

Seznam použité literatury

Alanko, K., Santtila, P., Witting, K., Varjonen, M., Jern, P., Johansson, A., ... Sandnabba, K. (2010). Common genetic effects on childhood gender atypical behavior and adult sexual orientation. *Archives of Sexual Behavior*, 39, 81–92.

Asher, N. S., & Asher, K. C. (1999). Qualitative methods for an outsider looking in: Lesbian women and body image. *Using qualitative methods in psychology*, 135-144.

Baiocco, R., D'Alessio, M., & Laghi, F. (2010). Binge drinking among gay, and lesbian youths: The role of internalized sexual stigma, self-disclosure, and individuals' sense of connectedness to the gay community. *Addictive behaviors*, 35(10), 896-899.

Becker, M., Cortina, K. S., Tsai, Y. M., & Eccles, J. S. (2014). Sexual orientation, psychological well-being, and mental health: A longitudinal analysis from adolescence to young adulthood. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 1(2), 132.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.

Bryman, A. (1988). *Quality and quantity in social research*. London: Routledge.

Calzo, J.P., Antonucci, T.C., Mays, V.M., & Cochran, S.D. (2011). Retrospective recall of sexual orientation identity development among gay, lesbian, and bisexual adults. *Developmental Psychology*, 47, 1658–1673.

Cass, V. (1979). Homosexual identity formation: A theoretical model. *Journal of Homosexuality* 4, 219–235.

Clarke, V., Ellis, J. S., Peel, E., & Riggs, D. (2010). *Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Queer Psychology An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

Connolly, J.A., & McIsaac, C. (2009). Romantic relationships in adolescence. In R.M. Lerner & L. Steinberg (Eds), *Handbook of Adolescent Psychology* (3rd ed., pp. 104–151). New York: Wiley.

Crawford, M. (2018). *Transformations*. New York: McGraw-Hill Education.

ČSÚ (2020). *Zpráva z průzkumu – sexuální výchova na středních školách*. <https://stredoskolskaunie.cz/wp-content/uploads/2020/11/Zprava-z-pruzkumu-sexualni-vychova-na-strednich-skolach.pdf>

- D'Augelli, T.R., Grossman, A.H., & Starks, M.T. (2008). Gender atypicality and sexual orientation development among lesbian, gay, and bisexual youth: Prevalence, sex differences, and parental responses. *Journal of Gay & Lesbian Mental Health*, 12, 121–143.
- Diamond, L. M. (2003). New Paradigms for Research on Heterosexual and Sexual-Minority Development. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 32(4), 490–498.
- Diamond, L. M. (2003). Was it a phase? Young women's relinquishment of lesbian/bisexual identities over a 5-year period. *Journal of personality and social psychology*, 84(2), 352.
- Diamond, L. M. (2006). *What We Got Wrong About Sexual Identity Development: Unexpected Findings From a Longitudinal Study of Young Women*. Washington DC: American Psychological Association.
- Diamond, L. M. (2008). Female bisexuality from adolescence to adulthood: results from a 10-year longitudinal study. *Developmental psychology*, 44(1), 5.
- Diamond, L. M. (2016). Sexual fluidity in males and females. *Current Sexual Health Reports*, 8(4), 249-256.
- Diamond, L.M., & Lucas, S. (2004). Sexual-minority and heterosexual youths' peer relationships: Experiences, expectations, and implications for well-being. *Journal of Research on Adolescence*, 14, 313–340
- Dodge, B., & Sandfort, T.G.M. (2007). A review of mental health research on bisexual individuals when compared to homosexual and heterosexual individuals. In B.A. Firestein (Ed.) *Becoming visible: Counseling bisexuals across the lifespan* (pp. 28-51). New York: Columbia University Press.
- Drasin, H., Beals, K.P., Elliott, M.N., Lever, J., Klein, D.J., & Schuster, M.A. (2008). Age cohort differences in the developmental milestones of gay men. *Journal of Homosexuality*, 54, 381–399.
- Drescher, J. (2015). Queer diagnoses revisited: The past and future of homosexuality and gender diagnoses in DSM and ICD. *International Review of Psychiatry*, 27(5), 386-395.
- Dunne, G. A. (1997). *Lesbian lifestyles: Women's work and the politics of sexuality*. London: Macmillan.
- Fafejta, M. (2016). *Sexualita a sexuální identita*. Praha: Portál.

- Feinstein, B. A., Goldfried, M. R., & Davila, J. (2012). The relationship between experiences of discrimination and mental health among lesbians and gay men: An examination of internalized homonegativity and rejection sensitivity as potential mechanisms. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 80(5), 917–927.
- Floyd, F.J., & Bakeman, R. (2006). Coming-out across the life course: Implications of age and historical context. *Archives of Sexual Behavior*, 35, 287–296.
- Foucault, M. (1999). *Dějiny sexuality I: Vůle k věděni*. Praha: Hermann a synové.
- Golombok, S. (2015). *Modern Families: Parents and Children in New Family Forms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hash, K. M., & Cramer, E. P. (2003). Empowering gay and lesbian caregivers and uncovering their unique experiences through the use of qualitative methods. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 15(1-2), 47-63.
- Hatzenbuehler, M. L. (2009). How does sexual minority stigma “get under the skin”? A psychological mediation framework. *Psychological bulletin*, 135(5), 707.
- Hatzenbuehler, M. L. (2014). Structural Stigma and the Health of Lesbian, Gay, and Bisexual Populations. *Current Directions in Psychological Science*, 23(2), 127–132.
- Hatzenbuehler, M. L., Nolen-Hoeksema, S., & Erickson, S. J. (2008). Minority stress predictors of HIV risk behavior, substance use, and depressive symptoms: results from a prospective study of bereaved gay men. *Health Psychology*, 27(4), 455.
- Hegarty, P. (2002). ‘It's not a choice, it's the way we're built’: Symbolic beliefs about sexual orientation in the US and Britain. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 12(3), 153-166.
- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál
- Herek, G. M., Kimmel, D. C., Amaro, H., & Melton, G. B. (1991). Avoiding heterosexual bias in psychological research. *American psychologist*, 46(9), 957.
- Hillier, L. (2002). " It's a Catch-22": Same-Sex-Attracted Young People on Coming Out to Parents. *New directions for child and adolescent development*, 2002(97), 75-92.

- Horowitz, S. M., Weis, D. L., & Laflin, M. T. (2001). Differences between sexual orientation behavior groups and social background, quality of life, and health behaviors. *Journal of Sex Research, 38*(3), 205-218.
- ILGA (2020, 26. února). *Curbing deception – A world survey of legal restrictions of so-called ‘conversion therapies’*. <https://ilga.org/Conversion-therapy-global-research-ILGA-World-curbing-deception-february-2020>
- Jordan, K. M., & Deluty, R. H. (2000). Social support, coming out, and relationship satisfaction in lesbian couples. *Journal of Lesbian Studies, 4*(1), 145-164.
- Juster, R.P., Smith, N.G., Ouellet, E., Sindi, S., & Lupiendoi, S.J. (2013). Sexual orientation and disclosure in relation to psychiatric symptoms, diurnal cortisol, and allostatic load. *Psychosomatic Medicine, 75*, 103–116.
- Juster, R.P., Smith, N.G., Ouellet, E., Sindi, S., & Lupiendoi, S.J. (2013). Sexual orientation and disclosure in relation to psychiatric symptoms, diurnal cortisol, and allostatic load. *Psychosomatic Medicine, 75*, 103–116
- Kadlecová, T., Kostiha, S., Macháčková, M., Pavlica, K., Pitoňák, M., Rumpel, A., Smetáčková, I. & Šoustal, R. (2020). *Specifika sociální práce respektující genderovou, sexuální a vztahovou rozmanitost*. Praha: Prague Pride.
- Katz, J. N. (2013). „Vynález heterosexuality“. *Gender, rovné příležitosti, výzkum, 14*(2), 4-13.
- Kinsey, C. E., Pomeroy, A. C. & Martin W. B. (1948). *Sexual Behavior in the Human Male*. Philadelphia: W. B. Saunders Company.
- Kitzinger, C. (1987). *The social construction of lesbianism* (Vol. 1). Sage.
- Kosciw, J. G., Palmer, N. A., & Kull, R. M. (2015). Reflecting resiliency: Openness about sexual orientation and/or gender identity and its relationship to well-being and educational outcomes for LGBT students. *American journal of community psychology, 55*(1-2), 167-178.
- Land, V., & Kitzinger, C. (2007). Closet talk: The contemporary relevance of the closet in lesbian and gay interaction. *Out in psychology: Lesbian, gay, bisexual, trans, and queer perspectives, 147-170*.

- Lee, I., & Crawford, M. (2007). Lesbians and bisexual women in the eyes of scientific psychology. *Feminism & Psychology*, 17, 109–127.
- Lee, I., & Crawford, M. (2012). Lesbians in empirical psychological research: A new perspective for the twenty-first century? *Journal of Lesbian Studies*, 16(1), 4–16.
- Legate, N., Ryan, R. M., & Weinstein, N. (2012). Is coming out always a “good thing”? Exploring the relations of autonomy support, outness, and wellness for lesbian, gay, and bisexual individuals. *Social Psychological and Personality Science*, 3(2), 145-152.
- Letherby, G. (2003). *Feminist research in theory and practice*. McGraw-Hill Education (UK).
- Madill, A., & Gough, B. (2008). Qualitative research and its place in psychological science. *Psychological methods*, 13(3), 254.
- Maguen, S., Floyd, F.J., Bakeman, R., & Armistead, L. (2002). Developmental milestones and disclosure of sexual orientation among gay, lesbian, and bisexual youths. *Applied Developmental Psychology*, 23, 219–233.
- Martos, A. J., Nezhad, S., & Meyer, I. H. (2015). Variations in sexual identity milestones among lesbians, gay men, and bisexuals. *Sexuality Research and Social Policy*, 12(1), 24-33.
- Meezan, W., & Martin, J. I. (2003). Exploring current themes in research on gay, lesbian, bisexual and transgender populations. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 15(1-2), 1-14.
- Monto, M. A., & Carey, A. G. (2014). A new standard of sexual behavior? Are claims associated with the “hookup culture” supported by General Social Survey data?. *The Journal of Sex Research*, 51(6), 605-615.
- Morris, J. F., Waldo, C. R., & Rothblum, E. D. (2001). A model of predictors and outcomes of outness among lesbian and bisexual women. *American Journal of Orthopsychiatry*, 71(1), 61.
- Morrow, R. A., & Brown, D. D. (1994). Deconstructing the conventional discourse of methodology: Quantitative versus qualitative methods. *Contemporary Social Theory: Critical theory and methodology*, 199-226.

- Nadal, K. L. (2013). *That's So Gay! Microaggressions and the Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Community*. Washington DC: American Psychological Association.
- Nadal, K. L., Whitman, C. N., Davis, L. S., Erazo, T., & Davidoff, K. C. (2016). Microaggressions toward lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, and genderqueer people: A review of the literature. *The journal of sex research*, 53(4-5), 488-508.
- Nadal, K. L., Wong, Y., Issa, M., Meterko, V., Leon, J., & Wideman, M. (2011). Sexual orientation microaggressions: Processes and coping mechanisms for lesbian, gay, and bisexual individuals. *Journal of LGBT Issues in Counseling*, 5(1), 21-46.
- Nedbálková, K. (2006). *Spoutaná rozkoš: Sociální (re)produkce genderu a sexuality v ženské věznicí*. Praha: SLON.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park and London: Sage.
- Pavlica, K. (2020). Genderová identita. In K. Pavlica (Ed.), *Specifika sociální práce respektující genderovou, sexuální a vztahovou rozmanitost*. (s. 16-26). Prague Pride.
- Pavlica, K. (2020). Sexuální orientace a identita. In K. Pavlica (Ed.), *Specifika sociální práce respektující genderovou, sexuální a vztahovou rozmanitost*. (s. 28-32). Prague Pride.
- Pitman, G. E. (2002). V. outsider/insider: the politics of shifting identities in the research process. *Feminism & Psychology*, 12(2), 282-288.
- Pitoňák, M. (2018, 21. listopadu). *Mapa adopčních práv párů stejného pohlaví v Evropě*. *Queer Geography*. <https://www.queergeography.cz/mapa-adopcnich-prav-paru-stejneho-pohlavi-v-evrope/>.
- Pitoňák, M., Pelcová, P., & Pitoňák, L. (2020). *Mapa právního postavení neheterosexuálních lidí ve světě*. *Queer Geography*. <https://www.queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/pravni-postaveni-ne-heterosexualnich-lidi-ve-svete/>
- Plöderl, M., & Tremblay, P. (2015). Mental health of sexual minorities. A systematic review. *International review of psychiatry*, 27(5), 367-385.
- Prague Pride. (2020, 22. října). *Výroční zpráva spolku Prague Pride 2019*. Dostupné z: <https://praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/vyrocni-zpravy/76-vyrocni-zprava-spolku-prague-pride-2019/file>

- Reinharz, S. (1992). *Feminist Methods in Social Research*. Oxford: Oxford University Press.
- Rosario, M., Meyer-Bahlburg, H.F.L., Hunter, J., Exner, T.M., Gwadz, M., & Keller, A.M. (1996). The psychosexual development of urban lesbian, gay, and bisexual youths. *Journal of Sex Research*, 33, 113–126.
- Rosario, M., Schrimshaw, E. W., & Hunter, J. (2004). Ethnic/racial differences in the coming-out process of lesbian, gay, and bisexual youths: A comparison of sexual identity development over time. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 10(3), 215.
- Rust, P.C.R. (2002). Bisexuality: The state of the union. *Annual Review of Sex Research*, 13, 180–240.
- Ryan, W. S., Legate, N., & Weinstein, N. (2015). Coming out as lesbian, gay, or bisexual: The lasting impact of initial disclosure experiences. *Self and Identity*, 14(5), 549-569.
- Samarova, V., Shilo, G., & Diamond, G.M. (2014). Changes in youths' perceived parental acceptance of their sexual minority status over time. *Journal of Research on Adolescence*, 24, 681–688.
- Savin-Williams, R. C. (2009). *The new gay teenager*. Harvard University Press.
- Savin-Williams, R. C., & Cohen, K. M. (2015). Developmental trajectories and milestones of lesbian, gay, and bisexual young people. *International Review of Psychiatry*, 27(5), 357-366.
- Savin-Williams, R. C., & Vrangalova, Z. (2013). Mostly heterosexual as a distinct sexual orientation group: A systematic review of the empirical evidence. *Developmental Review*, 33(1), 58-88.
- Shilo, G., & Savaya, R. (2011). Effects of family and friend support on LGB youths' mental health and sexual orientation milestones. *Family Relations*, 60(3), 318-330.
- Sloboda, Z. (2016). *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. Praha: Pasparta.
- Smetáčková, I. (2020). Coming out aneb Když se to ví. In K. Pavlica (Ed.), *Specifika sociální práce respektující genderovou, sexuální a vztahovou rozmanitost*. (s. 34-44). Prague Pride.

- Švaříček, R., & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- The Lancet (2016, 9. ledna). *Meeting the unique health-care needs of LGBTQ people*. [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(16\)00013-1/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(16)00013-1/fulltext)
- van Eeden-Moorefield, B., Proulx, C. M., & Pasley, K. (2008). A comparison of internet and face-to-face (FTF) qualitative methods in studying the relationships of gay men. *Journal of GLBT Family Studies*, 4(2), 181-204.
- Warner, D. N. (2004). Towards a queer research methodology. *Qualitative Research in Psychology*, 1, 321-37.
- Weinberg, M. S., Williams, C. J., & Pryor, D. W. (1994). *Dual attraction: understanding bisexuality*. New York: Oxford University Press.
- Weiss, P., & Janáčková, L. (2007). Bisexualita. *Sexuológia*, 7(1), 28-30.
- Wheeler, D. P. (2003). Methodological issues in conducting community-based health and social services research among urban Black and African American LGBT populations. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 15(1-2), 65-78.
- Willi, J. (2006). *Psychologie lásky*. Praha: Portál.
- Williamson, I. R. (2000). Internalized homophobia and health issues affecting lesbians and gay men. *Health education research*, 15(1), 97-107.
- Willoughby, B. L., Doty, N. D., & Malik, N. M. (2008). Parental reactions to their child's sexual orientation disclosure: A family stress perspective. *Parenting: Science and practice*, 8(1), 70-91.
- Worthington, R.L., & Reynolds, A.L. (2009). Within group differences in sexual orientation and identity. *Journal of Consulting Psychology*, 56, 44-55.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Schéma pojmového aparátu	7
Tabulka 2 - Přehled participujících dle aktuální sexuální identifikace	39
Tabulka 3 - Přehled věkového rozmezí participujících	40
Tabulka 4 - Velikost bydliště participujících	41
Tabulka 5 - Rodinné prostředí a okruh vrstevníků participujících	41
Tabulka 6 - Nejvyšší ukončené vzdělání participujících	41
Tabulka 7 - Zaměření vzdělání participujících	42
Tabulka 8 - Čtyři společná témata	68
Tabulka 9 - Usnadňující a ztěžující aspekty	68
Tabulka 10 - Srovnání s osmi mezníky	69

Seznam zkratek

APA	American Psychological Association
BDSM	Bondage Discipline Sadism Masochism
LGBTQ	Lesbian, Gay, Bisexual, Trans, Queer
MKN-10	Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
UK	Univerzita Karlova
WMA	World Medical Association
WPA	World Psychiatric Association